

Turkish Studies

History

Volume 13/24, Fall 2018, p. 33-60
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14640
ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Kasım 2018

✓ Accepted/Kabul: Aralık 2018

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Mehmet KÖÇER - Doç. Dr. Umut KARABULUT - Doç. Dr. Recep DÜNDAR

This article was checked by iThenticate.

BANDUNG KONFERANSI VE TÜRK BASININA YANSIMALARI

Mehmet Korkud AYDIN*

ÖZET

Bandung Konferansı, Soğuk Savaş döneminde ABD ile SSCB'nin başı çektiği Batı ve Doğu Bloklarına dâhil olmak istemeyen, sömürgeciliğin etkisinden henüz kurtulmuş olan devletlerin "tarafsızlık", "bağlantısızlık" gibi ideallerini ifade ettikleri bir toplantı olmuştur. Bağlantısızlar Hareketini ortaya çıkarması bakımından 18-24 Nisan 1955 tarihleri arasında toplanan Bandung Konferansı; dünya siyasi tarihinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Hindistan'ın başı çektiği devletler önce Kolombo'da ardından Bogor'da bir araya gelerek Bandung Konferansı'nın hangi şartlar altında, hangi ülkelerin katılımlarıyla gerçekleştirileceğini kararlaştırmışlardır. I. Dünya Savaşı'nın ardından emperyalizme karşı bir İstiklal Savaşı gerçekleştiren Türkiye de Bandung Konferansı'na davet edilmiştir. Türkiye, emperyalizmden muhtarip olan bu devletlerin bağımsızlıklarına saygı duymakla birlikte konferansın ana düşüncesi olan tarafsızlık fikrine sıcak bakmadığını konferans oturumlarında dile getirmiştir. Türkiye'nin takip ettiği bu politikanın nedeni ise şüphesiz Hindistan ve Mısır gibi devletlerin Türkiye için bir tehdit oluşturan SSCB'yle yakın ilişkileri ve konferansa katılan Çin Halk Cumhuriyeti'nin de komünist bir rejime sahip olmasıdır. Bu durum Türkiye'nin konferansta bir nevi Batı dünyasının temsilcisi olarak davranmasına ve tarafsızlık fikrine karşı bir refleks geliştirmesine neden olmuştur. Nitekim Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu, Bandung Konferansı'nda yaptığı konuşmasında tarafsızlık fikrinin ülkelerin bağımsızlıklarına zarar vereceği çıkışını yapmış ve komünist yayılmacılığının da sömürgecilik hareketi olarak değerlendirilmesi talebinde bulunmuştur. Zorlu'nun bu talebi kabul görmüş ve konferans metninde yer almıştır. Türk basını da 29 ülkenin katıldığı Bandung Konferansı'nı yakından takip etmiş ve dönemin gazetelerinde Hükümetin konu ile ilgili tezini benimseyen yazılar yayınlanmıştır.

* Dr., Kırkkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Tarihi, E-posta: korkudaydin@kku.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Sömürgecilik, Soğuk Savaş, Bandung, Bağılantısızlık, Fatin Rüştü Zorlu, Türk Basını

BANDUNG CONFERENCE AND REFLECTIONS ON TURKISH PRESS

ABSTRACT

Bandung Conference was a meeting of states, which did not want to participate to Eastern Bloc led by the Soviet Union (the U.S.S.R.) or Western Bloc led by the U.S.A during the Cold War and which freed themselves from colonialism and expressed their ideas for “neutrality” or “nonalignment”. Held on April 18–24, 1955, Bandung Conference has an important place in the political history of the world with regards to the formation of the Non-Aligned Movement. The states lead by India gathered together in Colombo and in Bogor and decided the conditions of Bandung Conference and the participating countries. Following the World War I, as a country fought for its independence Turkey was also invited to the Bandung Conference. Turkey is a country that respects the independence of the countries suffering from imperialism and expressed its opinion against the idea of non-alignment at the sessions of the conference. The reason for this policy was certainly caused by the close relationship of the countries, such as India and Egypt, with the U.S.S.R. that is a serious threat for Turkey and the communist regime adopted in one of the Bandung conference attendees, People’s Republic of China. This situation caused Turkey to act as a representative of the Western World and to raise a voice against the idea of non-alignment. The Turkish Deputy Prime Minister Fatin Rüştü Zorlu mentioned that the idea of non-alignment would be harmful to the independence of those countries and requested that communist expansionism should be evaluated as a form of colonialism movement. The request of Zorlu was accepted and took part in the conference texts. Turkish press also closely followed the Bandung Conference that united 29 countries. Articles supporting the idea of Government were published in the newspapers of the time.

STRUCTURED ABSTRACT

Even though, the 2nd World War has ended with the victory of Allied Powers, two states emerged from this conflict with more strength and were able to lead the world policies: U.S.A. and U.S.S.R.

The hegemonical war between these two states was not based on the common methods known by the world politics, which created a new period with special dynamics known as the Cold War. The World was divided into two blocks led by the U.S. and the U.S.S.R at the beginning of the Cold War period. Britain and France, even though they were part of the Western Block, had lost their previous power. The most important indicator of this situation was the loss in the colonial lands of these two states on a vast scale, as a result of the struggles for independence occurred in Asia and Africa. Thereby, new states have surfaced in the political scene in Asia and Africa continents, mostly in Asia. These newly established states voiced their desire to lead a neutral policy without

being included in the Eastern or Western Blocks fearing the new politics would lead them to colonialism years again in case of joining either of the blocks. India was the leading country in this regard.

Indian leader Nehru started to defend the idea of neutrality in this period when world politics had been polarized. Soon this idea gave birth to the term “non-alignment” and a new group of states known as “Non-alignment Movement” was formed. Nehru’s idea of non-alignment generally expresses “living together in peace” and a non-intervention policy of domestic affairs of other countries. However, the examination of the Nehru’s non-alignment idea shows that the idea of “living together in peace” did not have the same sensitivity when it comes to communism and socialism. That is why, Nehru tried to establish close relations with the U.S.S.R and China during this period, and followed a line close to the communist-socialist ideology.

Also, the lack of agreement about the communism and socialism between the countries defending the idea of non-alignment is known. But, it is an understandable situation that these countries felt sympathy for U.S.S.R. against the West, when the formation of their history around colonialism movement, and their suffering for centuries are considered. For this reason, it should be accepted that the Nehru led the idea of non-alignment was mostly against the Western Block.

The most important development in the formation of a new front with the name of the “Non-Alignment Movement” was the gathering of the Bandung Conference. Bandung Conference was held as a result of the meetings organized by the countries defending the idea of non-alignment. The first of these meeting was the Asian Relations Conference held on March 23 and April 2, in 1947. This conference enabled the gathering of Asian countries suffered from colonialism. The appointment of Nehru as the chairman of the conference showed that the conference results would shape around the non-alignment idea. A second meeting was held with the leadership of India, in January 1949, when the Netherlands attempted to invade Indonesia. This meeting also stirred up the international public opinion and caused the United Nations to take action by meeting with the same agenda. The most effective meeting regarding the Bandung Conference was the Colombo Conference held in Colombo, the capital of Sri Lanka, on April 28, in 1954. The participants of the meeting, India, Pakistan, Burma, Sri Lanka, and Indonesia, have started to be known as the five "Colombo Powers". In the Colombo Conference, it is seen that the principles of the Non-Aligned Movement were determined, even though they had not yet been named. These principles were; every country has to show respect to other countries’ territorial integrity and sovereignty, mutual non-aggression, non-intervention of others domestic affairs, equality, mutual gain, and peace. Also, the formation of another conference in Bandung was mentioned in the final declaration of the conference.

The Colombo Five gathered together again in Bogor in Java Islands of Indonesia in December of 1954, to decide the participants of the conference in Bandung. Here, they made a decision on which countries to invite to the Bandung Conference. The Republic of Turkey, which struggled for its existence against imperialism after the World War I, was also one of the countries invited to the Bandung Conference. However, Colombo Five had behaved selectively about the invitation to the

Conference, and Arabian antagonist Israel, along with the countries representing the Anglo Saxon dominance were not invited.

Bandung Conference was held on 18-24 April in 1955. Bandung Conference had started with the opening speech from Indonesian President Ahmet Sukarno, in the Independence Palace, decorated with the flags of 29 countries on April 18, in 1955. The Meeting is also known as "Asian-African Conference" because of the participating countries were from the Asian and African continents. The countries participating in the Bandung Conference were Afghanistan, Burma (Myanmar), People's Republic of China, Indonesia, Ethiopia (Abyssinia), Philippines, Ghana, India, Iraq, Iran, Japan, Cambodia, Laos, Liberia, Libya, Lebanon, Egypt, Nepal, Saudi Arabia, Sudan, Syria, Pakistan, Ceylon, Thailand (Siam), Turkey, Jordan, Vietnam (North and South) and Yemen.

Turkish Delegation participating in the meeting included Vice Prime Minister Fatin Rüştü Zorlu, Chief Executive of the 2nd Department of Ministry of External Affairs Orhan Eralp, the Permanent Representative of Turkish Delegation for UN Turgut Menemenciöđlu, the Permanent Delegate of the NATO Council of Turkey Zeki Keneralp, Vice Chief Executive of 3rd Department of Ministry of External Affairs Talat Benler and Executive Assistant of Vice Prime Minister Hayrettin Ozansoy.

Regional problems were discussed in the conference and the Middle East-oriented matters like the Philistine problem and the relations with Israel were discussed in detail. The most discussed topic of the conference was the matter of non-alignment. It is known that Turkey did not much adopt this idea. Turkey claimed that the countries adopting the non-alignment idea would be in danger of communist expansionism. This thesis of Turkey angered, particularly India and Egypt, who had close relations to U.S.S.R., and communist China. Despite these reactions, Turkey attempted to implement the idea that accepts the communist expansionism as dangerous as colonialism and succeeded to add this idea to the conference report. This situation caused the countries like India and China to accuse Turkey of being the spokesman for the West, especially the U.S.A.

Bandung Conference also had been closely followed by the Turkish press, the Conference reports were shared with Turkish public day by day. The approach of the Turkish press, which included the newspapers Akşam, Hürriyet, Tan Cumhuriyet and Halkçı, was the same as the government's thesis. It is observed that the idea of non-alignment and the close relations between India, Egypt and U.S.S.R. was criticized in the articles in the press. Together with the Bandung Conference, the "Non-Aligned Movement" completed its formation and took its place as a third front in the world political scene.

In the following period, Turkey was observed to get distanced from non-aligned countries because of these countries' close relation to U.S.S.R. This distanced position of Turkey also coincides with the period's foreign policy principles. Being overwhelmed by the expansionist threats of Russia; Turkey also took the communist movements inside the country as a great danger to its existence. However, this policy has spoiled the relationship of Turkey with non-aligned states, in the long run. Likewise, most of the countries in the non-aligned movement took sides with EOKA Cyprus Greeks related to the Cyprus issue, who were

also in the movement and had socialist dispositions, and this caused the relation between Turkey and the non-aligned states to deteriorate.

Keywords: Colonialism, Cold War, Bandung, Non-Alignment, Fatin Rüştü Zorlu, Turkish Press

1.Giriş

Bandung Konferansı, Soğuk Savaş yıllarının iki kutuplu dünya düzeni içinde alternatif bir yol ortaya çıkaracak ve ileride “Bağlantısızlar Hareketi”, “3. Dünyacılık” gibi isimlerle anılacak olan bir hareketin başlangıcı olması bakımından dünya siyasi hayatında önemli bir yer tutmaktadır. ABD- SSCB veya Batı ve Doğu Blokları arasında tercih yapmanın alışkanlık haline geldiği bir konjonktürde, her iki cepheye de sıcak bakmayan ve bağımsız kalmak isteyen ülkeler söz konusudur. Her iki bloka bağlanmadan bağımsızlıklarını sürdürmek isteyen devletlerin bu düşüncelerini haklı çıkartan bir takım tarihi ve siyasi şartların varlığı da muhakkaktır. Bu nedenle Bandung Konferansı ile ilgili bilgi vermeden önce “Bağlantısızlık” fikrini ortaya çıkaran tarihi ve siyasi şartlara değinmek yerinde olacaktır. Bu konuda ilk olarak değerlendirilmesi gereken olguysa hiç şüphesiz ki, emperyalizm ve buna bağlı olarak sömürgeciliğin gelişim sürecidir.

Sömürgecilik, güçlü olan devletlerin diğer devletlerin veya toplulukların üzerinde askeri, siyasi, ekonomik ve iktisadi anlamda kazanç elde etmek maksadıyla kurdukları bir baskı düzenidir. Sömürgeciliğin İngilizce karşılığı olan “colonialism” terimi “colonie” kökünden türemiş olup “çiftlikleştirme” anlamına gelmektedir. Bugün anladığımız haliyle sömürgecilik düzenini şekillendiren ise Batı dünyasıdır.

15. yüzyılda Avrupalı denizcilerin seyahatleriyle başlayan coğrafi keşifler sonucu yeni keşfedilen kıtalar ve adalar üzerinde Avrupalı devletlerin koloniel faaliyetlere giriştikleri bilinmektedir. Ardından da eski dünyanın önemli bir parçası olan Afrika’da geniş çaplı bir koloni oluşturmuşlardır (Kavas, 2005: 103). Bu bağlamda, güçlü donanmaları sayesinde 15. ve 16. Yüzyıl boyunca sömürgecilik faaliyetlerinde bulunan devletler Portekiz ve İspanya olmuş; bunları İngiltere, Fransa ve Hollanda takip etmiştir. Adı geçen devletler arasında etkili olanlarsa İngiltere, Fransa ve İspanya’dır. Batılı devletlerin arasında “sömürgecilik yarışı” olarak da ifade edilebilecek bu rekabetten en çok etkilenen coğrafya ise Kuzey ve Güney Amerika kıtası olmuştur. Fransa ve İngiltere Kuzey Amerika’da; Portekiz ve İspanya ise Güney Amerika’da koloniler oluşturmuşlardır (Armaoğlu, 2003: 23-32).

Afrika Kıtası’nda da durum çok farklı değildir. Birbirleriyle rekabet içinde olsalar da İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda; misyonerlik faaliyetleri başta olmak üzere değişik argümanlarla Afrika’yı kendi hâkimiyet ve nüfuz alanları içine dâhil etmişlerdir (Armaoğlu, 2003: 8-10). Sömürge arayışı, 19. Yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Kuzey Afrika’ya da sıçramış, Avrupa siyasi haritasında yaşanan büyük değişim, Kuzey Afrika’daki rekabeti de artırmıştı. Zira Kont Kavur etrafında İtalyan birliğinin oluşması ve 1870’de yaşanan Sedan Savaşından sonra Alman İmparatorluğunun kuruluşu; koloniyal yayılmanın çehresini önemli ölçüde değiştirmişti. Yeni kurulan devletler, kendilerine en yakın coğrafyadan başlamak üzere sömürge arayışına girişmiş; Fas, Tunus, Cezayir, Libya ve Mısır sömürgeci devletlerin mücadele alanı haline gelmişti (Uygur ve Uygur, 2013: 274-276).

19. Yüzyılın son çeyreğinde yaşanan bir başka önemli gelişme de Sanayi inkılabının bir sonucu olarak ihtiyaç duydukları hammadde kaynaklarını ele geçirmek isteyen ülkelerin Orta ve Güney Afrika üzerinde de büyük bir rekabet içerisine girmeleriydi (Langlois ve diğerleri, 2000: 25-26). Afrika’da süren sömürgecilik hareketini doğrudan ilgilendiren ve şekillendiren önemli bir gelişme de 1884-85’te yaşanmıştı. Alman İmparatorluğu’nun Başbakanı Otto von Bismarc öncülüğünde Almanya’yla birlikte Avusturya-Macaristan, Danimarka, İngiltere, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, Rusya, Portekiz, İsveç-Norveç Krallığı, ABD ve Osmanlı Devleti’nin katılımları ile Berlin Batı Afrika

Konferansı toplanmıştı (Ortaylı, 1981: 3, 19; Ferro, 2011: 133-137; Duman, 2009: 1183 vd; Gürsoy, 2018: 249). Sömürgecilik Konferansı olarak da adlandırılan Berlin Konferansı marifetiyle Afrika kıtası İngiltere, Fransa ve Almanya başta olmak üzere büyük güçler tarafından paylaşılmış, Etiyopya ve Liberya dışında Afrika kıtasında yer alan tüm devlet ve topluluklar büyük güçlerin sömürgeci haline gelmişlerdi (Ferro, 2011: 137; Demir, 2011: 124).

Tarihi süreç içerisinde-en azından 1940'lı yıllara kadar-Sömürgecilik hareketinin, üç farklı dönemde ve üç farklı yöntemle gerçekleştirildiği görülmektedir. Buna göre birinci dönem "Eski ya da Kolonyal Sömürgecilik (Old or Colonial Imperialism)" diye isimlendirilen 17. yüzyılın sonundan on dokuzuncu yüzyılın başlarına kadar süren dönemdir. Bu dönemde coğrafi keşiflerin bir sonucu olarak Amerika kıtasıyla birlikte Yenidünya olarak adlandırılan coğrafya sömürgeleştirilmiştir. Sömürgecilik hareketinin ikinci dönemi 1830 -1880 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönem "Serbest Ticaret Sömürgeciliği (Laissez de' affaire)" olarak adlandırılmıştır. İngiltere başta olmak üzere endüstrileşmiş güçler İran, Çin ve Osmanlı Devleti gibi sanayileşmesini gerçekleştirememiş devletler üzerinde ekonomik bir hegemonya kurmuşlardır. Üçüncü dönem ise, 1880'de başlayıp 1940'lara kadar devam etmiştir. "Yeni Sömürgecilik (New Imperialism)" olarak isimlendirilen bu dönemde sömürgeleştirilmiş ülkeler sadece ekonomik anlamda değil siyasi olarak da kontrol altına alınmış veya ilhak edilmişlerdir (Tatar, 2011:196-201). Ancak sömürgecilik sistemi, süreç içinde kaçınılmaz olarak, hürriyetini isteyen ve bunun için zor kullanan sosyal topluluklar da yaratmıştır.

Sömürgeleştirilmiş milletlerin "milliyetçilik" anlayışlarını ifade etmeleri, dünya üzerinde yaşanan siyasi krizlerde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle sosyalist doktrin ve bu çerçevede gerçekleşen Bolşevik İhtilali, sömürge milletlerinin işlerini kolaylaştırmıştır. Sosyalist hareket, savaş açtığı kapitalizmle mücadele ederken sömürgeleştirilmiş milletleri yanına almaya çalışıp bu toplumlara kendi kaderlerini tayin etme hakkı vadetmişti. Bu yolla da kısa süre içinde sömürge toprakları üzerindeki milliyetçi hareketlerin büyük bir kısmını etkisi altına almıştır (Meriç, 2009: 97-98).

20. yüzyılın başından itibaren sömürgeciliğe tepki olarak ortaya çıkan ve genellikle sosyalist grupların düzenlediği toplantılarla sömürgeleşen ülkelerde yaşayan grupların içinde buldukları şartlara tepki geliştirmesine yardımcı olunmuştur. Söz konusu bu toplantılar; Doğu Halkları Kongresi (1920 Bakü), Bierville Barış Konferansı (1926 Fransa), Anti-Colonial Conference (1927 Berlin), Pan-Asya Kongreleri (1926 Nagazaki, 1927 Şangay), Tüm Asya Eğitim Konferansı (Benares 1930), Tüm Asya Kadınlar Konferansı (Lahor 1931) ve Pan-Asya Çalışma Kongresi (Colombo 1934) şeklinde sıralanabilir. Genel olarak sömürgecilik karşıtı fikirlerin sunulduğu bu kongreler sayesinde özellikle Asya coğrafyasında yer alan sömürge karşıtı milliyetçi grupların Avrupa ve ABD'de yaşayan, kendileri gibi düşünen kişilerle tanışma imkânı bulmasına da yardımcı olunmuştu (Miskovic: 2014).

Sonuç olarak Dünya tarihinin gelişim seyri içinde önemli bir yer tutan sömürgecilik hareketi, zaman içinde sömürgeciliğe karşı bağımsızlık hareketlerinin başlangıç noktasını oluşturmuş; sömürülen toplulukların milli bir hüviyet kazanmasında da etkili bir rol oynamıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra bu topluluklarda ortaya çıkan bağımsızlık hareketleri özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan siyasi atmosferin de etkisiyle başarıya ulaşmıştır. Nitekim İngiltere ve Fransa başta olmak üzere sömürgeci devletler gerek Asya gerekse Afrika üzerindeki nüfuz bölgelerini zaman içinde kaybetmişlerdir. Bandung Konferansı'nı gerçekleştiren ve Bağlantısızlar Hareketini ortaya çıkaran Hindistan, Pakistan, Malezya, Seylan (Ceylon, Sri Lanka) ve Burma (Birmanya, Myanmar) gibi devletler de işte bu sürecin başında bağımsızlıklarını kazanan devletler olmuştur (Langlois ve diğerleri, 2000: 355-368; Uçarol, 2006: 836-841). Bu nedenle Soğuk Savaş döneminin başlaması ve yarattığı etkiler; adı ne olursa olsun yaratılmak istenen yenedünya düzeni içinde yer almak istemeyen ülkeleri de bir araya getirmiş Bandung Konferansı'na giden yolu açmıştır. Soğuk savaş döneminin başlaması bu yönüyle de incelemeye değer bir konudur.

2. Soğuk Savaş Döneminin Ortaya Çıkışı ve Bağlantısızlık Fikrine Etkileri

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte SSCB, Doğu Avrupa; ABD ise Batı Avrupa üzerinde siyasi, iktisadi ve askeri bir hegemonya kurmak için kıyasıya bir yarış içine girmişlerdi. Bu gelişmeler, II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya üzerinde yeni bir dünya düzeninin kurulacağını göstermesi bakımından da önemliydi (Sander, 2001: 201 vd).

Bilindiği gibi ABD, 1823 tarihli Monroe Doktrini doğrultusunda “inziva” politikası takip ederek Amerika dışında cereyan eden dünya siyasetine dâhil olmak istememişti. Bununla birlikte şartlar ABD'nin I. Dünya Savaşı'na katılmasını gerekli kılmış ve savaş sonunda ABD Başkanı Wilson, kendi adıyla anılan Wilson Prensiplerini yayınlamıştı. Liberal sömürü anlayışının etkin olduğu yeni bir dünya düzeninin esasını oluşturacak olan Wilson Prensipleri; aynı zamanda ABD'nin dünya siyasetinde aktif bir şekilde rol alacağını da göstermişti (Armaoğlu, 1992: 137-139, 213 vd; Kaymaz: 2007; Sümer, 2008: 123-127). Ancak ABD, Senatosundan gerekli desteği göremeyince bu düşüncesi hayata geçmemişti. Bunun üzerine ABD, inziva politikasına tekrar dönmüş ve II. Dünya Savaşı'na kadar dünya siyasetine müdahil olmamaya özen göstermiştir.

ABD'nin II. Dünya Savaşı'na katılması ve yaşanan gelişmeler; dünya siyasetini tümüyle değiştirmiş, üstlendiği rol nedeniyle savaş sonrası dünya dengelerinin belirleyici unsuru olacağını da göstermiştir. Nitekim savaşın sona ermesiyle birlikte kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatının temel felsefesinde ABD etkisi kendini göstermiştir (Hanhimaki, 2008: 14). Yine ABD dış politikasının itici unsuru olarak bilinen kenar kuşak hâkimiyet teorisinin doğal bir sonucu olarak gündeme gelen anlayış doğrultusunda, Batı Avrupa'nın savaş kaynaklı tahribatını gidermek ve ekonomik canlılığı sağlamak amacıyla Marshall Yardımı Programının devreye sokulması; ABD'nin gelişmiş batı Avrupa ülkelerine karşı kesin bir üstünlük elde etmesini sağlamıştı (Armaoğlu, 1992: 443 vd; Sander, 2001: 259-260). Artık ABD; dünya siyasetinin yoğun bir şekilde cereyan ettiği eski dünyayı, coğrafya olarak uzak olsa da yeni siyasi argümanlarıyla avucunun içine almayı başarmıştı. SSCB ise savaşın, tarafı olduğu müttefik devletler lehine sonuçlanması ve II. Dünya Savaşı sırasında elde ettiği kazanımlarla bölgesinde en etkili güç haline gelmiştir. Özellikle Almanya'nın Doğu-Batı ekseninde parçalanması, SSCB'nin doğu Avrupa üzerinde kendi ideolojisini yaymasını da kolaylaştırmıştır (Yılmaz, 1998:240).

Savaş sonrası Avrupa siyasî haritası üzerinde kendi siyasî, ekonomik ve askeri güç dengelerini kurmaya çalışan iki büyük güç, Soğuk Savaş olarak adlandırılan yeni dönemin de önemli aktörleri olmuşlardır. ABD ve SSCB arasında zaman zaman sıcak savaşın eşiğine gelinmesine neden olan rekabet, ilk olarak Avrupa coğrafyası üzerinde etkilerini göstermiş olsa da bu coğrafyayla sınırlı kalmamıştı. ABD öncülüğünde NATO'nun Sovyet tehdidine karşı örgütlenmesi ve buna karşılık SSCB'nin de Varşova Paktı'nı oluşturması, Soğuk Savaş şartlarını ağırlaştırmıştır. Dünya artık iki süper gücün yani ABD ve SSCB'nin rekabetiyle iki kutba bölünmüş; Güney Amerika'dan Uzak Doğu'ya, Ortadoğu'dan Afrika'ya kadar yayılan bu rekabet, iki bloklu bir siyasal sistemi de beraberinde getirmişti (Armaoğlu, 1992: 420; Sander, 2001: 224).

İki bloklu siyasal sistem içinde ABD'nin başı çektiği Batı Blokunda yer alan devletler, genel olarak SSCB'nin yayılmacı politikalarına bir tepki olarak tercihlerini ortaya koymuşlardı. Bununla birlikte gelenekselleşmiş sömürgeciliğin bir sonucu olarak I. Dünya Savaşı'nın ardından “Manda-Himaye” sistemi üzerine kurulmuş devletlerse eski veya hali hazırdaki “Mandater” devletlerine göre pozisyon almak durumunda kalmışlardır. Doğu Bloku ise daha çok SSCB'nin yayılmacı politikaları ve ideoloji ihracı çerçevesinde şekillenmiştir.

İki kutuplu dünya düzeninin başladığı süreçte henüz bağımsızlıklarını kazanan toplulukların siyasal tercihleri için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Zira dünya siyasetinde yer almak için bir taraf seçmek zorunda kalsalar da bu ülkeler arasında çok farklı eğilimler ortaya çıkmıştır. ABD veya SSCB arasında yapacakları herhangi bir tercihte yeni bir sömürge düzeninin kucağına düşecekleri endişesini taşıyan bu ülkeler; iki kutbun da dışında yer almayı tercih etmişlerdir. Bu tercihlerinde etkin

olan gerekçe ise sömürgeciliğin kendilerinde yarattığı tahribat konusunda ortak bir tarihsel deneyim ve hafızaya sahip olmalarıydı. Öyle ki, başlangıçta “tarafsızlık” ilkesiyle ifade edilen güvenlik meselesi, ileride “Bağılantısızlar Hareketi”ni teşkil edecek devletlerin uluslararası kimliğini de oluşturacaktır (Vieira, 2016: 292).

Sömürgecilikten henüz kurtulan ve Üçüncü dünya ülkeleri olarak adlandırılan bu devletlerin üzerinde kader birliği yaptıkları bir diğer konu ise Self-Determinasyon hakkıdır. Self-determinasyon hakkı; millet kimliğine sahip toplulukların kendi kaderlerini yine kendilerinin belirlemeleri anlamına gelmektedir. Bilindiği gibi ilk olarak I. Dünya Savaşı’ndan sonra ABD Başkanı Woodrow Wilson; “Her ulusun kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğuna inanıyoruz” diyerek Self-determinasyon ilkesini savunmuştu. Bu görüş, İngiltere ve Fransa tarafından desteklenmediği gibi Almanya ve İtalya’nın 1930’lu yıllarda gerçekleştirmek istediği yayılmacı politikalarla da iyice zayıflamıştı. Bununla birlikte self determinasyon hakkı, zaman içinde pek çok ulusun kaderini değiştirmiştir.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve daha sonra oluşturulan Nato; self-determinasyon hakkının kullanılmasını temel amaçlarından biri olarak ilan etmişlerdi (Koçak, 2018: 96 vd). Bu hakka en çok sahip çıkanlarsa Üçüncü Dünya Ülkeleri olmuştur. Sömürgeciliğe maruz kalmış alan bu devletler; bağımsızlıklarını korumak için self-determinasyon ilkesini dış politikalarının vazgeçilmez prensibi haline getirmiş ve BM gibi uluslararası organizasyonların toplantılarında konuyu sürekli gündemde tutmuşlardır. Nitekim BM Genel Kurulu, 1965 ve 1970 yıllarında herhangi bir devletin yönetimine müdahaleyi açıkça yasaklayan kararlar almıştır (MacFarlane ve Sabanadze, 2013:612-617).

Soğuk savaş dönemi kutuplaşmalarından uzak kalmak ve self-determinasyon ilkesi doğrultusunda varlıklarını sürdürme arzuları; Üçüncü Dünya Ülkelerini-aralarındaki tüm farklılıklara rağmen-bir araya getirmiş ve Bağılantısızlar Hareketi ortaya çıkmıştır. Bağılantısızlar Hareketi’nin doğuşunu ise Bandung’da gerçekleştirilen Asya-Afrika Konferansı sağlamıştır (Uçarol, 2006: 832-833).

3.Bandung Konferansı’nın Hazırlık Aşaması

Sömürge durumundan henüz çıkmış olan devletlerin “bağılantısızlık” idealini dillendirmeleri elbette bir anda mümkün olmamıştır. Bu noktada Hindistan lideri Nehru’nun önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Nehru, Hindistan’ın sömürge geçmişinin de etkisiyle soğuk savaş döneminin taraflarından biri olmayı reddeden bir tarafsızlık idealini ortaya atmıştır. Bununla birlikte Nehru’nun tarafsızlığı çok gerçekçi olmamış ve Hindistan’ın eğilimi sosyalist cepheden yana olmuştur. Bunu Nehru’nun SSCB’ye karşı ılımlı siyaseti ve Çin ile ilgili takip ettiği uzlaşma politikasında görmek mümkündür. Bu manzara, Bağılantısızlar hareketini oluşturacak devletlerin “komünizm” konusunda ortak bir görüşe sahip olmadıklarını göstermektedir. Bu süreçte söz konusu devletleri bir araya getiren ortak ideal, Batı sömürgeciliğine karşı birleşme arzusu olmuştur. Bu doğrultuda pek çok konferans düzenlenerek “Bağılantısızlar Hareketi” şekillendirilmiştir.

23 Mart-2 Nisan 1947 tarihleri arasında Yeni Delhi’de gerçekleştirilen Asya İlişkileri Konferansı, Asya ülkeleri arasındaki işbirliği için atılmış ilk adım olarak değerlendirilmektedir. Bu konferans, Hindistan lideri Nehru’nun Asya ve Doğu milletlerini bir araya getirme konusunda duyduğu arzuyu göstermesi bakımından da önemlidir. Nitekim Nehru, konferansa katılan 25 ülkenin temsilcileri tarafından konferans başkanlığına seçilmiştir (Langlois ve diğerleri, 2000: 403; “Asya ve Doğu Milletleri Kongresi”, Cumhuriyet Gazetesi, 22 Mart 1947, 1 ve 3). 1949 yılının Ocak ayına gelindiğinde Hollanda’nın Cava Adası başta olmak üzere Endonezya’yı işgale kalkışması üzerine yine Yeni Delhi’de ikinci bir toplantı düzenlenmiştir. Bir kez daha Hindistan öncülüğünde gerçekleşen bu toplantı; Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nı da harekete geçirmiş ve uluslararası alanda Asya ülkeleri lehine bir etki uyandırmıştır. Bununla birlikte aynı toplantıda alınmış olan işbirliği kararı işletilememiş; başta Hindistan ile Pakistan arasındaki Keşmir konusu olmak üzere bir takım sorunlar nedeniyle ciddi engellerle karşılaşmıştır. Karşılaşılan sorunlardan biri de Batılı devletlerin müdahaleleri sonucunda

bölgesel sorunların çözümünün olumsuz yönde etkilenmesi olmuştur (Doğrul, 1947:17 Ocak; Özay, 2016:4).

Bandung Konferansı'nın hazırlık aşamasını şekillendiren toplantılardan biri de Kolombo Konferansı'dır. Siri Lanka'nın Başkenti Kolombo'da 28 Nisan 1954'te toplanan konferansa Kolombo Beşlileri olarak da anılacak olan Hindistan, Pakistan, Burma (Myanmar), Endonezya ve Sri Lanka (Ceylon)'nın temsilcileri katılmışlardır. Toplantıda Seato Paktı'na katılma konusu tartışılmıştır.

Colombo Konferansı'nda Hindüçin krizi etrafında yaşanan tartışmalarda katılımcıların başta ABD olmak üzere Batı dünyasına yeteri kadar güvenmedikleri görülmektedir. İşte bu noktada komünizm ve anti-komünizm arasında üçüncü bir güç fikrinin desteklenip desteklenmeyeceği meselesi gündeme gelmiştir. Pakistan hariç diğer ülkeler, Hindistan Başbakanı Nehru'nun tarafsızlık ilkesini benimsemiş ve bölgede kurulacak askerî bir teşkilatın Güney Asya'nın güvenliğini tehdit edeceği gerekçesiyle SEATO'ya katılmama kararı almışlardır. Kolombo Konferansı'nın sonucu olarak ortaya çıkan bir diğer önemli gelişmeye Hindistan ile Çin arasında 29 Nisan 1954'te bir anlaşma imzalanmasıdır. İki ülke lideri "barış içinde bir arada yaşama" ilkesi konusunda anlaşabildiklerini ilan etmişlerdir (I.T, 1954:293 vd; Özay, 2016:6).

Kolombo Konferansı'nın sonuç bildirgesinde Bandung'da Asya-Afrika milletlerinin temsil edileceği geniş katılımlı bir toplantı düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca konferans bildirgesinde demokrasiye bağlılık ve komünizm tehlikesine karşı gelmek gibi hususlar da göze çarpmaktadır. Bu hususlar Batı dünyasını rahatlatmaya yönelik alınan önlemlerden biri olarak görülmektedir.

Endonezya Başbakanı Ali Sastroamidjojo ile Cumhurbaşkanı Sukarno'nun destekleriyle toplanacak olan konferansın Java Adası'nda bulunan Bandung şehrinde 1955 yılının Nisan ayında düzenlenmesine karar verilmiştir (I.T, 1954:298 vd; Özay, 2016:7).

Bandung Konferansı'nın nasıl ve hangi ülkelerin katılımlarıyla toplanacağını belirlemek için Kolombo Beşlileri olarak adlandırılan ülkelerin 1954 yılı Aralık ayında Endonezya'da Cava Adaları'nda bulunan Bogor'da tekrar biraraya geldikleri bilinmektedir. Bogor Konferansı'nda Bandung Konferansı'na yirmi dört ülkenin davet edilmesine karar verilmiştir. Burada oluşturulan hazırlık komitesi, Asya ve Afrika'da bağımsız olan yirmi beş ülkenin devlet başkanları ve başbakanlarını Bandung'a davet etmiştir. Ancak aynı coğrafyada yer alan Yeni Zelanda, Avustralya, İsrail, Kore, Moğolistan ve Güney Afrika konferansa davet edilmemişlerdir. Yeni Zelanda ve Avustralya bölgede Anglo-Sakson hâkimiyetini temsil ettikleri gerekçesiyle diğerleriyle Batı dünyasıyla olan ilişkileri nedeniyle konferansa davet edilmemişlerdir. Bu ülkeler arasında İsrail'in durumu ise farklıydı. Arap-İsrail çatışmaları bu noktada belirleyici olmuştur. Bogor Konferansı'nda Burma ve Hindistan'ın İsrail'i destekleyen bir politika izlemelerine rağmen sonuç değişmemiştir.

Bogor Konferansı'na katılan devletler şu dört konu üzerinde uzlaşmışlardır:

- 1-Asya-Afrika ülkeleri arasındaki iş birliğini ve iyi niyete dayalı ilişkileri geliştirmek.
- 2-Katılımcı devletler arasındaki kültürel, sosyal ve ekonomik meseleleri değerlendirmek.
- 3-Asya-Afrika topluluklarının ırkçılık ve sömürgecilik nedeniyle egemenlik alanlarında ortaya çıkan problemleri tartışmak.
- 4-Asya-Afrika ülkeleri ile halklarının dünya barışına katkılarını sağlamak (Özay, 2016:8; Startgart, 1989: 587 vd).

Bandung konferansına hazırlık niteliği taşıyan bu süreçte en önemli gelişmelerden biri ise Çin'in toplantıya davet edilmesi olmuştur. Zira Çin, SSCB ile ideolojik anlamda bir ittifak içinde bulunması yanında bölgeye de siyasi nüfuzunu yerleştirme çabasıydı. Ayrıca Formosa meselesinden dolayı gerek bölge ülkeleri ve gerekse Batı dünyasıyla sorunlar yaşıyordu (Uçarol, 2006: 817, 826-828). Bu şartlar altında Çin'in toplantıya davet edilip edilmeyeceği yönünde tartışmalar yaşanmış; sonuçta Nehru

ve Sukarno'nun desteğiyle Çin'in toplantıya davet edilmesine karar verilmiştir (Startgart, 1989: 588 vd). Şüphesiz Çin'in bu toplantıya katılması, ileride adı konulacak olan Bağlantısızlar hareketinde de etkinliğinin artmasına yol açacaktır. Bununla birlikte Çin'in Konferansa Hindistan'ın girişimleriyle davet edilmesi de oldukça önemli bir gelişmedir. Hindistan ve Çin arasında uzun yıllar devam eden bir sınır sorunu bulunuyordu. Çin ve Hindistan arasında yer alan ve Himalayaları da içinde bulunduran dağlık coğrafya, iki ülke arasındaki sınırın tespitini güçleştiriyordu. Ayrıca, Çin ve Hindistan'ın arasında kalan Tibet, Nepal, Bhutan ve Hindistan sınırları içinde bulunan Ladakh bölgeleri iki ülke arasındaki ihtilaflı alanlardı. Söz konusu yerler Hindistan için bir güvenlik bölgesiyken Çin için yayılcı hedeflerini gerçekleştirebileceği bir sıçrama alanıydı. Ayrıca adı geçen coğrafya Budist inancı benimsemişti ki, burada yaşayan insanların manevi açıdan Hindistan'a yakın olmaları da Çin'in işine gelmiyordu. İki ülke arasındaki gerginlik Çin'in Tibet'i ele geçirmesiyle artmıştı. Hindistan askeri açıdan Çin'e karşılık verememiş; ancak Tibet'in özerk bir statüde varlığını sürdürmesi mümkün olunca Hindistan ile Çin arasındaki ilişkiler de farklı bir boyuta taşınmıştı. Tibet'le ticari ilişkilerini sürdürmek isteyen Hindistan; Çin ile anlaşmak zorunda kalmıştır. Bu anlaşmanın giriş kısmında barış içinde bir arada yaşamının ilkeleri yer almıştır ki, söz konusu ilkeler; Bandung Konferansı'nın toplanması ve Çin'in Bandung Konferansı'na davet edilmesinde olduğu gibi Bağlantısızlar Hareketi'nin ortaya çıkışında da etkili olmuştur Hindistan ve Çin'in arası 1959 yılından itibaren tekrar açılacak ve Çin, Hindistan topraklarına saldırıya geçecektir. Bu durum 1960'lardan itibaren Hindistan'ın Bandung Konferansı'ndaki görüşlerini revize etmesine yol açacak; SSCB'nin yanı sıra ABD ile de ilişkilerini iyi tutmaya çalışmasına neden olacaktır. (Armaoğlu, 1992: 661-662).

4. Bandung Konferansı

Konferans, adalar devleti olan Endonezya'da Cava Adası'nın batısındaki Bandung şehrinde gerçekleştirilmiştir. Konferansı toplayan beş ülkenin temsilcileri, 17 Nisan 1955'te bir araya gelerek toplantı gündemini hazırlamışlardır. Söz konusu buluşmada Nehru, Konferansta dünya barışı, Asya'daki ekonomik şartlar ve bölgeyi ilgilendiren uluslararası sorunlar üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir ("Bandung Konferansı Yarın Toplanıyor", Akşam Gazetesi, 17 Nisan 1955, 1). Bandung Konferansı 18 Nisan 1955'te 29 ülkenin bayraklarıyla süslenen Hürriyet Sarayı'nda Endonezya Cumhurbaşkanı Dr. Ahmet Sukarno'nun açılış konuşmasıyla başlamıştır. Katılan ülkelerin Asya ve Afrika kıtaları üzerinde bulunması nedeniyle toplantının "Asya-Afrika Konferansı" olarak da anıldığı görülmektedir. Bandung Konferansına katılan ülkeler; Afganistan, Birmanya (Burma), Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya, Etiyopya (Habeşistan), Filipinler, Gana, Hindistan, Irak, İran, Japonya, Kamboçya, Laos, Liberya, Libya, Lübnan, Mısır, Nepal, Pakistan, Seylan, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Tayland (Siyam), Türkiye, Ürdün, Vietnam(Kuzey ve Güney) ve Yemen idi.

Bandung Konferansı'nda bir araya gelen bu ülkelerin politikaları değerlendirildiğinde türdeş bir devletler grubu özelliği taşımadıkları görülmektedir. Yukarıda sıralanan ülkeler içinde Batı yanlısı bir politika sürdüren ve tek NATO üyesi ülke konumunda olan Türkiye; SSCB karşıtlığıyla Konferansta öne çıkmıştı. Yine Batı yanlısı politikalar içinde yer alan Irak, Ürdün, Lübnan ve Libya gibi Arap ülkeleriyle birlikte Pakistan ve Seylan gibi Asya ülkeleri vardı. Komünist bir rejime sahip olan Çin veya Komünizme sempati duyan Mısır ve Hindistan gibi ülkelerin yanı sıra bağlantısız bir duruş sergiledikleri gözlenen Suudi Arabistan, Yemen gibi Ortadoğu Arap ülkeleriyle Burma (Birmanya) ve Endonezya toplantıda yer almışlardı (Armaoğlu, 1992: 624-625). Farklılıklarına rağmen katılımcı ülkeler, Asya ve Afrika'nın katkıları olmadan dünya barışının korunamayacağı yönünde ortak görüş bildirmişlerdi.

Bandung Konferansına katılan Türkiye delegasyonunda ise Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu, Dışişleri Bakanlığı 2. Daire Genel Müdürü Orhan Eralp, BM Türkiye Daimi Temsilciliği Delegatesi Turgut Menemencioğlu, NATO Konseyi nezdinde Türkiye Daimi Delegatesi Zeki Kuneralp, Dışişleri Bakanlığı 3. Daire Genel Müdürü Muavini Talat Benler ve Başbakan Yardımcısı Özel Kalem Müdürü Hayrettin Ozansoy yer almışlardır (BCA. Fon No: 030 18 01 02-Kutu No: 139 -Dosya No: 34-Sıra No: 1/Belge: 24-25.; İnegöllüoğlu, 1998: 36).

Konferansın açılış konuşması Endonezya Cumhurbaşkanı Dr. Ahmet Sokarno tarafından yapılmıştır. Konferansın ilk görevinin katılımcı 29 ülke arasında bir anlaşma havası yaratmak olduğunu belirten Sukarno; Bu konferansın insanlığa rehberlik edip sulh ve güvenliğe ulaşmak için hangi yolu takip etmesi gerektiğini göstereceğini söylemiş ve “ Yeni bir Asya’nın ve Afrika’nın doğmuş olduğunu ispat edeceğini ümit ediyorum” demiştir. Sukarno ayrıca, korkuların bir yana bırakılıp bütün insanlığın yararlanacağı bir barış plânının yapılması amacının rehber edinilmesini de istemiştir.

Sokarno’nun konuşmasının ardından konferans başkanlığı seçimi yapılmış ve bu göreve Endonezya Başbakanı Dr. Ali Sastroamidjojo getirilmiştir. Endonezya Başbakanı Dr. Ali Sastroamidjojo konferans başkanı sıfatıyla yaptığı konuşmasında sömürgecilikten bahsederek; “Yakın bir istikbalde, müstemlekeciliği ortadan kaldırmak ve istiklallerine kavuşmak için mücadele eden kardeşlerimiz bu gayelerinde muvaffak olacaklardır.” demiştir. Sastroamidjojo, sömürgeciliğin sona ereceğine dair yapılan açıklamaların yeterli olmadığını, söz konusu vaatlerin uygulamaya geçirilmesi gerektiğini savunmuştur. Konuşmasında sömürgeciliğin tüm yöntemlerini şiddetli bir şekilde eleştiren Sastroamidjojo, konferansa henüz sömürge altında bulunan ülkelerin davet edilmemiş olmasından da üzüntü duyduğunu belirtmiştir (“Bandung Konferansı Dün Açıldı”, *Hürriyet Gazetesi*, 19 Nisan 1955, 1 ve 5; “Asya-Afrika Konferansı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Nisan 1955, 1 ve 4).

Bu noktada, Tunus, Fas ve Cezayir müşahitleri, toplantıdan bir gün önce konferans sekreterliğine ortaklaşa bir muhtıra vererek Fransa tarafından ihlal edilen istiklallerinin kendilerine verilmesini talep etmişlerdir. Yine istiklalini kaybetmiş “Türkistan” coğrafyasında yaşayan on yedi milyon Türk’ü temsilen toplantıya tek başına katılmış olan Ruzi Nazar da benzer bir talepte bulunmuştu. Türkistan coğrafyasında yaşayan Türkler adına; “1934’te Rus emperyalizmine karşı savaştık. İkinci Dünya Harbinde komünistlerle birlikte savaşmak için bir Türkistan birliği gönderdik. Bize yardım edilirse yeniden savaşa hazırız” demiştir. Bilindiği gibi Türkistan coğrafyası bu dönemde SSCB ve Çin tarafından paylaşılmıştı.

Türkistan coğrafyasında yaşayan Türkler adına Türkistan Millî Birliği Başkanı Veli Kazum Han imzasıyla 1 Nisan 1955’te Bandung Konferansına katılan ülkelere hitaben bir muhtıra yazılmış ve “Türkistan davasını desteklemenizi rica ederim” denilmişti (BCA. Fon No: 030 01 00 00-Kutu No: 5-Dosya No: 27-Sıra No: 12/Belge: 5). Muhtıranın ekinde de dört sayfa içinde Rusya ve Çin’in Türkistan’da yaptıkları zulüm anlatılmıştı. Yazıda “Türkistan’ın istiklâlî silah zoru ile müstemlekeci kuvvetler olan Rusya ve Çin tarafından kaldırılmış ve bugün Türkistan’ın her iki kısmında da kızıl terör, yağmacılık, siyasî, iktisadî ve kültürel istismar hüküm sürmektedir” denilerek Bandung Konferansı’na katılan ülkelere yardım talep edilmiştir. Konferansa katılan ülkelerin delegelerinden tarafsız bir komisyon seçilmesini ve Türkistan’daki durumu yerinde tetkik ederek hazırlayacakları raporu dünya kamuoyuna duyurmasını istemişlerdi. Ayrıca Türkistan’da hürriyet, saadet ve kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmesi gibi her topluma tanınan haklardan Türkistan Türkünün de yararlanmak istediği vurgulanan yazıda; bu haklı taleplerini karşılamayan Rusya ve Çin’in Asya-Afrika Konferansı ülkelerince “emperyalist ve tedhişçi olarak takbih” edilmelerini, bu hususun toplantılarında deklare edilmesini ve basın yoluyla da radyolarından duyurmalarını istemişlerdi (BCA. Fon No: 030 01 00 00-Kutu No: 5-Dosya No: 27-Sıra No: 12/Belge: 1-4,6-9; “Asya Afrika Konferansı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Nisan 1955, 4).

Bandung Konferansı’nda, ölümünden hemen önce Albert Einstein’in Nehru’ya gönderdiği bir mesaj da okunmuştur. Einstein, Nehru’ya gönderdiği mesajda; Asya-Afrika ülkelerini bir araya getirecek bir toplantı düzenlendiği için tebrik etmiş ve atom silahlarının insanlık için oluşturduğu tehlikeye dikkat çekmiştir (“Einstein’in Nehru’ya Gönderdiği Mesaj” *Tan Gazetesi*, 20 Nisan 1955, 3).

Konferans başladıktan sonra 29 ülkenin 24’ünün onayıyla 7 maddelik bir gündem, kabul edilmiştir. Bu gündem maddeleri şunlardır;

- 1-Kültürel işbirliği
- 2- İktisadi iş birlik
- 3-Yabancı hâkimiyeti altında bulunan milletlerin meseleleri
- 4- İnsan hakları ve kendi kaderini tayin etme hakkı
- 5-Atom enerjisinin istimali (kullanımı)
- 6-Kitle imha silahları
- 7-Dünya barışı ve işbirliğinin geliştirilmesi (Akşam Gazetesi, 18 Nisan 1955).

4.1.Bandung Konferansı'nda Yaşanan Tartışmalar:

Bandung Konferansı'nın önemli tartışma konularından biri Filistin meselesi olmuştur. Katılımcı ülkelerin önemli bir kısmının Müslüman olması ve İsrail'in Batı dünyasının Ortadoğu'daki uzantısı olarak kabul edilmesi, bu konudaki tartışmaları daha da alevlendirmiştir. Nitekim henüz konferansın açılış gününde Mısır lideri Yarbay Abdünnasır bir konuşma yaparak İsrail'in takip ettiği siyaseti eleştirmiş, Filistin meselesinin konferans gündemine getirilmesini istemiş ("Bandung Konferansı Çalışmaya Başladı", Tan Gazetesi, 19 Nisan 1955, 1 ve 7) ve Konferansın çeşitli oturumlarında Filistin meselesi tartışılmıştır. Nitekim Konferansın 20 Nisan tarihli oturumunda; Türkiye, Irak, Lübnan, İran, Endonezya ve Ürdün delegeleri Filistin'deki Arapların taleplerini desteklemişlerdir. Bununla birlikte Birmanya Başbakanı Uu-Nun, Filistin meselesinin büyük devletler tarafından çözülemediğini söyledikten sonra Asya ve Afrika ülkelerinin de bu meseleyi çözemeyeceğini iddia etmiştir. Birmanya Başbakanı'nın bu çıkışı üzerine Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu; "Böyle bir tavır, konferansın manevi kuvvetini küçümsemek demektir. Büyük devletlerin başaramadıklarını biz de başaramayacağımıza kani isek, şu halde bir Asya-Afrika konferansına bu kadar yoldan niye geldik" diyerek tepki göstermiştir ("Bandung Konferansında Arapları Destekledik", Akşam Gazetesi, 21 Nisan 1955, 2).

Çin Başbakanı Chou En Lai de Filistin meselesine değindiği konuşmasında; burada yaşayan Arapların insan hakları mücadelesini desteklediklerini ifade etmiştir. Chou En Lai, konferans dışında verdiği bir demeçte Filistin meselesine değinerek Arap meselesini, özellikle mülteciler konusunda savunduğunu belirtmiş; ancak bu konuda gösterdiği iradeye karşılık tüm Asya- Afrika devletlerinin Çin'in Birleşmiş Milletlere kabulünü desteklemeleri gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Chou En Lai konferansa katılan Müslüman ülkelerin delegeleri üzerinde olumlu bir etki uyandırmak için Pekin'de bir İslam Enstitüsü kurmak, Çin'de yaşayan Müslümanlara din serbestisi tanımak ve bir de cami yaptırmak sözü vermiştir. Nasır'dan da söz konusu cami tamamlanınca Çin'e din adamlarından oluşan bir heyet göndermesini istemiştir (Speech by Premier Zhou Enlai at the Closing Session of the Asian-African Conference, April 24, 1955; "Kızıl Çin Bandung'da Mısır'a Kur Yapıyor", Tan Gazetesi, 21 Nisan 1955, 1 ve 7).

Konferans gündeminde insan hakları çerçevesinde yapılan konuşmalarda da Filistin Meselesi'ne vurgu yapılmıştır. Konferansın Politik komitesi, insan hakları beyannamesi hazırlanmak için çalışmalar yapmıştı. Filipin Baş delegeşi General Romula, Filistin meselesini de göz önünde bulundurarak self determinasyon hakkının beyannamede yer alması gerektiğini savunmuştur. Pakistan, Filipinler ve İran delegeleri de hazırlanacak beyannamenin; Birleş Milletler Teşkilatı İnsan Hakları Beyannamesinin esas alınarak hazırlanmasını istemişlerdir. Ancak Çinli Çu En Lay buna itiraz etmiş; Çin'in, üyesi olmadığı Birleşmiş Milletler Teşkilatının İnsan Hakları Beyannamesini kabul etmeyeceğini vurgulamıştır.

Seylan Başbakanı Sir John Kotelavala ise Çin'in önce Komünform'un baskısından kurtulmasını ve Asya-Afrika ülkelerindeki komünist partileri etkilemekten vazgeçmesi gerektiğini söylemiş; Çin'e

yönelik bu eleştirilerin ardından Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesinin esas alınması fikrini de savunmuştur (“Bandung Konferansı’nda İnsan Hakları Görüşülüyor”, Halkçı Gazetesi, 21 Nisan 1955, 3).

Bandung Konferansına müşahit sıfatıyla katılmış olan Kıbrıs Ortodoks Kilisesi lideri Makarios, konferans sürecinde dile getirilen self- determinasyon hakkının Kıbrıs için de tanınmasını istemiştir. Ancak Türkiye’nin girişimleriyle Makarios’un bu çabası sonuçsuz kalmıştır. Formoza sorunuyla ilgili de ABD ve Çin arasında bir müzakere yolu açılmış; bu gelişme Bandung Konferansı’nın dünya barışına katkı sağlama noktasında ortaya koyduğu bir başarı olarak kayıtlara geçmiştir (“Kızıl Papaz Makarios Tehditler Savuruyor”, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Nisan 1955, 1 ve 3; “Bandung Konferansı”, Hürriyet Gazetesi, 25 Nisan 1955, 7).

Bandung Konferansı’nın 21 Nisan tarihli oturumu gündem bakımından oldukça yoğun ve tartışmalı geçmiş; katılımcılar şu kararları almışlardır:

“1- Arapların Filistin’de aldıkları durum ittifakla kabul edilmiştir.

2- Hollanda Yeni Ginesi hakkında Endonezya’nın aldığı vaziyet kabul edilmiştir.

3- Cezayir, Tunus ve Fas için bağımsızlık ve kendi kaderlerini tayin hakkı istenmiştir.

4- Milletlerin kendi kaderlerini tayin etmeleri konusunda Birleşmiş Milletler Anayasası’ndaki mevcut prensip aynen kabul edilmiştir. (“Bandung Konferansında Türk Görüşü İzah Edildi”, Akşam Gazetesi, 22 Nisan 1955, 2; “Fatin Rüştü Zorlu Türk Tezini Açıkladı”, Halkçı Gazetesi, 22 Nisan 1955, 1 ve 7; “Rusya Türkiye’ye Baskı Yapıyor”, Tan Gazetesi, 22 Nisan 1955, 1 ve 4)

Konferans esnasında komünizm etrafında da bir takım tartışmalar yaşanmıştır. Irak’ın eski başbakanlarından olan, ayrıca Irak delege heyetinin başkanlığını yapan Dr. Fadıl Cemali; Komünistlerin fikirlerini ve kalplerini değiştirecekleri, atom silahlarının yasaklanması da dâhil, dünya çağında bir silahsızlanma sistemi kabul edecekleri güne kadar, kendini korumak için bu tedbirlerin alınmasının esas olduğuna inanıyorum” demiş ve komünizmi “nefret kusan bir din” olarak nitelendirmiştir (“Irak Delegesi Komünizmi Takbih Etti”, Akşam Gazetesi, 18 Nisan 1955, 1 ve 2). Dr. Cemal’e Filipin delegasyonu başkanı Romulo’yla birlikte Pakistan Başbakanı Muhammet Ali destek vermişlerdir. İki ülke delegelerinin ortak görüşü; uluslararası ilişkilerin düzelebilmesi için Komünistlerin insan haklarına ve normal münasebetler sistemine uymalarının bir zorunluluk olduğu yönündeydi (“Bandung’da Siyasi Hava Gergin”; Hürriyet Gazetesi, 20 Nisan 1955, 1 ve 5).

Irak Delegasyonu başkanı Cemali’nin bu çıkışı, konferansa katılanlardan en çok Çin ve Hindistan heyetlerini kızdırmıştır. Cemali’nin çıkışı karşısında Çin Başbakanı Chou En Lai arkasını dönerek tepki vermiş, tarafsızlık politikası taraftarı olan Nehru ise salonu terk etmiştir (“Bandung’da Gerginlik”, Akşam Gazetesi, 19 Nisan 1955, 1 ve 2; “Bandung Konferansında Komünizme Hücumlar”, Cumhuriyet Gazetesi; 20 Nisan 1955, 1 ve 7).

Filipin delegesi General Carlos Romula da bu konuda Iraklı delegelerle benzer düşüncelere sahip olduğu için Çinli Chou En Lai’ye dönerek;“...biz Hükümetlerimizin yabancılar tarafından idare edildiğini görmek istemiyoruz... Yabancı istibdadını dâhili bir istibdat ile değiştirmek mi icap edecektir?” demiştir (Bandung’da Karşılıklı İthamlar Yapılıyor”, Tan Gazetesi, 20 Nisan 1955, 1 ve 7). Chou En Lai ise ortaya çıkan gerginlik üzerine; komünizmin olumlu bir ideoloji olduğuna inandıklarını; fakat konferansa ideolojik propaganda yapmak amacıyla gelmediklerini söylemiştir. Chou, Çin’de yaşayan altı yüz milyon insanın Çin Komünist Partisi’nin yönetimi altında bulunmasının kimi çevrelerce hoş karşılanmadığını; ancak Çin’in mevcut idaresi sayesinde emperyalist devletlerin idaresi altında bulunmadığını söylemiştir. Chou bu noktada Hindistan, Burma, Endonezya ve Asya ile Afrika’daki pek çok ülkenin sömürge yönetimlerinden bağımsız hale geldiklerini hatırlatarak Çin ile birlikte bu ülkelerin birbirlerine destek olmaları gerektiğini söylemiştir (Supplementary Speech of Premier Zhou Enlai at the Plenary Session of the Asian African Conference”, April 19, 1955: 21-27).

Bandung Konferansı'nda gerginliğe sebep olan bir tartışma da Türk Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu'nun yaptığı konuşma üzerine ortaya çıkmıştır. Zorlu konuşmasında tarafsızlık siyasetini eleştirmiş, bu siyasetin tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir yol olduğunu söyleyerek "iyi niyetli; fakat yanlış bir yola sürüklenen" tanımlaması yaptığı Çekoslovakya'yı örnek olarak göstermiştir (Günver, 1985: 53). Hürriyet, istiklâl ve barışın hiçbir gayret göstermeden elde edilebilecek nimetler olmadığını, bu kıymetlerin tahakkuku ve korunmasının konferansa katılan ülkelere ağır sorumluluklar yükleyen idealler olduğunu söyleyen Zorlu; "Bu hakikatleri idrak edemeyerek, zayıf bir karşı koyma ve tehlikeye göz yumarak güvenliğin elde edilebileceğini ümit etmek, sadece böyle hareket edeni değil fakat bütün camiaı tehlikeye düşürecek bir hareket tarzıdır" demiştir.

Konuşmasında sömürgeciliğe de değinen Zorlu, Türk delegasyonunun emperyalizmin kalıntısı olan sömürgecilik ve ırkçılığın dünya üzerinden silinmesi gerektiği inancını savunmuş ve "Bu gayretleri tahakkuk ettirmek istiyorsak, insan haklarına ve adalete sahip çıkmak istiyorsak ilk vazifemiz kazandığımız istiklali korumak mesuliyetini yüklenmiş olduğumuzu hatırlamak, bunun için fedakarlıklara hazır olmak ve güvenliğimizi temin etmek olmalıdır" demiştir (Aynı Tarihi, 1955: Nisan, 147-148; "Bandung Konferansında Bir Muvaffakiyetimiz", Cumhuriyet Gazetesi, 21 Nisan 1955, 7).

Fatin Rüştü Zorlu'nun yaptığı konuşma, konferansa katılan ülkeler arasında fikir ayrılığına neden olmuştur. Zorlu, komünist yayılmanın da sömürgeciliğe yol açtığını belirtmiş, bu ifade üzerine eski ve yeni kolonyalizm tartışmaları ortaya çıkmıştır. Seylan Başbakanı Kotelawola, 22 Nisan'daki konferans oturumunda kolonileşme hareketlerinin müzakere edilmesini istemiştir. Kotelawola'nın ardından söz alan Nehru ve Uu-Nun ise bir gün önce Türk delegelerinin bahsettiği ve Lübnanlı delegelerin de desteklediği meseleyi "Yeni ve eski kolonyalizm" olarak değerlendirmişlerdir. Burma Başbakanı Uu-Nun; "Bu mesele Bandung Konferansı bittikten sonra görüşülmelidir. O zaman Burma bu meseleyi görüşmek ve kolonileşmeyi takbih etmek için bu toplantıya katılacaktır" demiştir. Aynı konuda söz alan Chou En Lai de eski ve yeni kolonyalizmin konferansın gündemine alınacak konular arasında bulunmaması gerektiğini söylemiştir. Pakistan Başbakanı Muhammet Ali ise söz konusu meselenin görüşülmesinin bir zorunluluk olduğunu ifade ederek Türk delegasyonunun görüşlerini savunmuştur. Fatin Rüştü Zorlu da bir gün önceki konuşmasında olduğu gibi sorunun konferans gündeminde tutulması ve görüşülmesi konusunda ısrarını sürdürmüştür. İran delegesi Abdullah ise yaptığı konuşmada; "Eğer Burma 1946'da aynı tezi Birleşmiş Milletler'de müdafaa etseydi İran'ın en zengin bir hasmı, şimdi başka bir devletin kolonisi halinde olurdu" demiştir. Söz konusu bu tartışmaların ardından Arap delegeler de tartışmaya dâhil olmuşlardı ("Suriye Baş Delegesi Komünizmi Destekledi", Halkçı Gazetesi, 23 Nisan 1955, 1 ve 7).

Konferansın 23 Nisan tarihli oturumunda Fatin Rüştü Zorlu'nun başkanlığındaki Türk delegasyonu ile birlikte İran, Irak, Lübnan, Pakistan ve Filipinli delegeler "milletler arası komünizmin yıkıcı faaliyetlerinin" kınanmasını istemişlerdir. Zorlu, söz konusu teklifi konferansa sunarken, birçok bağımsız devletin sömürgecilik yüzünden yeni bir saldırının kurbanı olduğunu söylemiş ve komünistleri, zor kullanmak dâhil türlü yöntemler kullanarak bağımsız devletleri yıkmayı hedeflemekle suçlamıştır. Zorlu, dünya barışının sağlanması için de silahsızlanmanın gerekliliğine vurgu yapmıştır ("Bandung Konferansında Fatin Zorlunun Nutku", 24 Nisan 1955, Akşam Gazetesi, 1 ve 2; "Bandung'da Komünizmin Takbih Edilmesini İstedik", Tan Gazetesi, 24 Nisan 1955, 1; "Hindistan Başbakanı Nehru Özür Diledi", Cumhuriyet Gazetesi, 24 Nisan 1955, 3).

Konferansta komünizm etrafında gelişen tartışmalar karşısında Chou En Lai de 23 Nisan tarihli oturumda bir konuşma yapmış ve bazı delegelerin "komünist genişleme ve yıkıcı faaliyetler" başlığı altında sadece Sovyetler Birliği hakkında konuştuklarını, bunun kibar bir hareket tarzı olduğunu çünkü Çin'in de komünist bir ülke olduğunu anımsatmıştır. Irak Başbakanının komünizmin bir tehdit oluşturduğu yönündeki konuşmalarına vurgu yapan Chou En Lai; Çin'in de Batılı güçlerden rahatsızlık duyduğunu ve bu noktada Vatikan'ın Çinli Hıristiyanlar üzerindeki etkisinden ya da ABD Merkezi İstihbarat Servisi'nin faaliyetlerinden memnun olmadıklarını ifade etmiştir.

Chou En Lai, sözlerine devam ederek Asya-Afrika ülkelerinin yedi temel ilke etrafında bir araya gelebileceklerini ve Çin'in bu ilkelere bağlı kalacağını beyan etmişti. O'na göre bu yedi ilke; Egemenlik ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı, istilacı eylem veya tehditlerin karşılıklı olarak benimsenmemesi, ülkelerin birbirlerinin iç işlerine karşılıklı olarak müdahale etmemeleri, tüm milletlerin birbirlerine eşit kabul edilmeleri, tüm ülkelerin büyüklüğü ne olursa olsun birbirlerine karşı eşit kabul edilmeleri, tüm milletlerin kendi yaşam tarzları ile politika ve ekonomik sistemlerine karar verme özgürlüğüne sahip olmaları ve ülkelerin birbirlerine karşılıklı olarak zarar vermemeleriydi ("Zhou Enlai's Speech at the Political Committee of the Afro-Asian Conference," April 23, 1955).

Chou En Lai konuşmasında diplomatik nezaket kurallarına uymuş olmakla birlikte 26 Nisan 1955'te hazırladığı bir raporda, konferans sırasında komünizm karşıtı çıkışlar yapan Türkiye, Pakistan, Lübnan ve Irak hakkında "Amerikan yanlısı ülkeler" tanımlamasını yapmış ve bu ülkelerin konferansın etkisini kırmak için hareket ettikleri yönünde bir suçlamada bulunmuştur ("Cable from Zhou Enlai, 'Specific Refutations against the American Disruption of Influence of the AfroAsian Conference'", April 25, 1955).

Aynı tarihli oturumda Türkiye üzerinden bir doğu-batı tartışması da yaşanmıştır. Hindistan Başbakanı Nehru, yaptığı konuşmada NATO'nun faaliyetlerini örnek göstererek sömürgecilik üzerine bir eleştiri yaptıktan sonra Türkiye'nin takip ettiği uluslararası siyaset ve imzalamış olduğu anlaşmaları da bu çerçevede değerlendiren suçlayıcı bir konuşma yapmıştır. Nehru'nun eleştirilerine cevaben söz alan Fatin Rüştü Zorlu ise Türkiye'nin NATO'yu barışın korunması için kurulmuş bir pakt olarak gördüğünü, ABD ve diğer devletlerle imzaladığı anlaşmaların da sadece barışa hizmet ettiğini söylemiştir. Zorlu, Türkiye'nin yer aldığı paktlar ve imzaladığı anlaşmaların kendi savunması ve bütünlüğü için bir zaruret olduğunu belirterek; "Türkiye, NATO azası olarak gerek Pakistan ve gerekse diğer devletlerle imzaladığı paktlarla iftihar eder. Şunu bilhassa belirtiyim ki; NATO azası olmamıza rağmen Şimali Afrika'daki müstemlekecilikliği takbih ettik. Bu da gösterir ki, maksadımız sulhtür" diyerek Türkiye'nin dış politikasını savunmuştur ("Bandung'ta Doğu ile Batı Mücadelesi", Halkçı Gazetesi, 24 Nisan 1955, 1 ve 4; "Zorlu Milletlerarası Kızıl Faaliyetlerin Takbihini İstedi", Hürriyet Gazetesi, 24 Nisan 1955, 1).

Bandung Konferansı sırasında Hindistan'la yakın bir ilişki içinde olduğu görüntüsünü veren Çin; Dışişleri Bakanlığına "Çin ile Diğer Asya-Afrika Ülkeleri arasındaki Problemlerin Listesi" başlığıyla bir rapor hazırlatmıştı. Söz konusu raporda yapılan "problem" tanımıyla genel olarak Türkiye'nin de dâhil olduğu ülkeler grubunun komünizm karşıtlığı ve takip ettikleri Batı eksenli politikalarından söz edilmektedir. Nitekim söz konusu raporda Türkiye'nin komünizm konusunda Pakistan ve Afganistan'la hemfikir olması, Mısır'la anlaşmazlığa düşmesi bir problem olarak değerlendirilmiştir. Aynı listede Türkiye'nin Formoza (Tayvan) meselesinde Çin karşıtı politikasından duyulan rahatsızlık vurgulandığı gibi Yunanistan ve Yugoslavya ile oluşturduğu Pakta da sıcak bakılmadığı ifade edilmiştir (Report from the Chinese Foreign Ministry, Obtained by Amitav Acharya and translated by Yang Shanhou. <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114718>).

Konferans sırasında dünya barışının sağlanmasını arzu eden konuşmalar da yapılmıştır. Nitekim Japonya adına söz alan Tatsunosuke Takasaki kitle imha silahları hakkında bir konuşma yapmış ve ülkesinin atom silahlarının ilk kurbanı olduğunu vurgulayarak dünya barışını en çok arzu edenin de ülkesi olduğunu belirtmiştir. Takasaki, mevcut şartlar altında dünyanın; ya atom silahları ya da barış arasında bir tercih yapması gerektiğini belirtmiş, ardından da iktisadi ve mali sorunlara değinmiştir ("Bandung'da Gerginlik", Akşam Gazetesi, 19 Nisan 1955, 1 ve 2).

4.2. Bandung Konferansı Sonuç Bildirisi

24 Nisan 1955'te Bandung Konferansı son oturumunu gerçekleştirerek dağılmıştır. Bu tarihte konferansın sonuç bildirgesiyle ilgili çalışmalar da tamamlanmıştır. Sonuç Bildirgesinde sömürgecilik ve ırkçılık kesin bir dille kınanmıştır. Sömürgeci devletler, idareleri altındaki halklara hürriyet ve

istiklallerini vermeye davet edilmişlerdir. Sömürgeciliğin tanımlanmasında, ideoloji ihracı ve baskı yoluyla gerçekleştirilen yayılmacılık “modern sömürgecilik” olarak değerlendirilmiş ve klasik sömürgecilik anlayışıyla birlikte kınanmıştır.

Sonuç Bildirgesinde barış ortamının kurulmasında; Asya-Afrika Devletlerini dünya barışının tesisi ve muhafazası için mesai yapmaya devam edecekleri bildirilmiştir. Atom ve hidrojen bombalarının savaşı ve saldırı malzemesi olarak kullanılmasının yasaklanması istenmiştir. Buna göre atom enerjisi barışçıl amaçlar için kullanılmalı, etkili bir kontrol mekanizması kurulmalıdır. Asya-Afrika devletleri silahsızlanmanın gerçekleşmesi için çalışmalarına bundan sonra da devam edeceklerdir.

Bölgesel savunma anlaşmalarının da lüzum ve meşruyeti, Birleşmiş Milletler teşkilatının Anayasasında yer alan hükümlere uygun olmak ve büyük devletlerden birinin aleyhinde olmamak kaydıyla kabul edilmiştir (Aydın Tarihi, 1955: Nisan, 151-153; Langlois ve diğerleri, 2000: 404; “Türk Tezi Kazandı”, Akşam Gazetesi, 25 Nisan 1955, 2; “Bandung Konferansı Sona Erdi”, Halkçı Gazetesi, 25 Nisan 1955, 1 ve 4; “Bandung Konferansı Türk Tezlerini Tasvip Etti”, Tan Gazetesi, 25 Nisan 1955, 1 ve 7; “Asya-Afrika Konferansı Sona Erdi”, Cumhuriyet Gazetesi, 25 Nisan 1955, 1 ve 7).

Sonuç bildirgesi hakkında bir konuşma yapan Fatin Rüştü Zorlu; görüşmelerde komünist yayılmacılığının ele alınmasından ve elde edilen sonuçtan memnuniyet duyduğunu belirterek “Konferansın bölge müdafaa anlaşmaları bahsinde, Birleşmiş Milletler anayasasındaki prensipleri aynen kabul ederek bunları bir kere daha teyid etmiş olması, Türk heyetini bilhassa memnun etmiştir” diyerek Türk tezini ifade etmişti (Günver, 1985: 53 vd).

Türk heyetinin Bandung Konferansı’ndaki tutumu, konferansa katılan ülkelerin çoğunluğunda bir rahatsızlık uyandırmış olmakla birlikte ABD’yi memnun etmişti. Nitekim konferansa ABD müşahidi olarak katılan New York’un Demokrat Parti Senatörü Adam C. Powell, Türkiye Cumhuriyeti’nin 33. yıl dönümü münasebetiyle Temsilciler Meclisinde yaptığı konuşmasında Bandung Konferansı’nda takip ettiği siyaset için Türkiye’ye teşekkür etmiştir. Powell Bandung Konferansı’na katılan ve ABD ile dostluk ilişkilerini sürdüren devletlerin her birinin milli bayramlarını kutlamak üzere Temsilciler Meclisi’nde bir konuşma yapma sözü verdiğini belirtmişti. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıl dönümü olan 29 Ekim’de Temsilciler Meclisi kapalı olacağından, söz konusu konuşmasını 25 Temmuz 1956’da yapmıştı. Konuşmasında Türkiye’nin Osmanlı Devleti’nin kuruluş tarihi olan 1299 senesinden beri kesintisiz bir istiklale sahip olduğunu, hür milletler için istiklal günü ne ifade ederse Türkler için de Cumhuriyetin aynı anlama geldiğini söylemiştir. Atatürk ilkeleri ve inkılaplarına da değinen Powell, Türkiye’nin bu yolda gerçekleştirdiği kalkınma hamlelerini örnekler vererek sıralamıştır.

Powell’in konuşmasında dönemin siyasi atmosferini işaret eden en önemli kısım Türkiye’nin komünizm karşısındaki pozisyonuyla ilgili olmuştur. Powell; “huzursuz bir bölgede Türkiye’ye hem kendi hudutlarını müdafaaaya hazır hem de komşularını aynı tarzda harekete iknaya müheyya, komünist gelişmesine karşı sağlam bir kale nazarıyla bakılmaktadır. Modern bir Cumhuriyet olarak nispeten kısa tarihi içinde akla hayret verici hamleler yapan bu millet, komünistler ve bunların tecâvüzkar niyetleri hakkında hayal ve gafletten aridir. ‘Biz Türkler istiklalizle övünür ve onun için ölmeye hazırız.’ Kafkasların eteğinde Sovyet hududuna bakan son tren istasyonundaki bir levhada bunlar okunmaktadır. Bu sade söz, hür dünyanın müttefik savunma kuvvetlerinin bir üyesi olarak Türkiye’nin özelliklerini tamamen destekleyen bir sözdür” diyerek SSCB’ye karşı duruşunu ve Ortadoğu’daki rolüne övgüde bulunmuştur (BCA. Fon No: 030 01 00 00-Kutu No: 62-Dosya No: 381-Sıra No: 2/Belge: 5-7).

Türkiye’nin Batı blokunu destekleyen politik tutumu, Mısır başta olmak üzere bazı Arap ülkelerini rahatsız etmiş; ileriki yıllarda özellikle Kıbrıs politikası gündeme geldiğinde, bu ülkelerin Türkiye karşıtı politikaları nedeniyle önemli sıkıntılarla karşı karşıya kalınmıştı (Sönmez, 493-494).

Bandung Konferansı, Batı (ABD ve müttefikleri) ve Doğu (SSCB ve komünist blok) karşısında ayakta durabilecek yeni bir anlayışı oluşturamamışsa da yeni bir hareketi başlatmış; Asya-Afrika hareketinin daha da ötesinde Bağlantısızlık Hareketine ön-ayak olmuştur. Bağlantısızların ilk teşkilatlanması, 1-6 Eylül 1961'de Belgrat'ta olmuştur. Bunu; 5-10 Ekim 1964'de Kahire ve 8-10 Eylül 1970'de Lusako/Zambiya zirveleri takip etmiştir. Sonuç olarak Bağlantısızlar; günümüze kadar belirli aralıklarla yaptıkları toplantı ve aldıkları kararlarla uluslararası politikaya etki etmişlerdir (Armaoğlu, 1992: 625-627; Uçarol, 2006: 833).

4.3. Türk Basımında Bandung Konferansı

Bandung Konferansı, Türk Basını tarafından yakından takip edilmiş, gerek konferans gündemi gerekse konferans esnasında meydana gelen tartışmalar gün gün ve detaylı bir şekilde kamuoyuyla paylaşılmıştır. Türkiye'nin de konferansa verdiği önem; Bandung'a bizzat dönemin başbakan yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu'nun başkanlığında bir heyetin gönderilmesinden anlaşılmaktadır. Dönemin iç politika şartları değerlendirildiğinde özellikle SSCB'nin yarattığı tehdit konusunda iktidar ve muhalefet çevrelerinin -illegal kabul edilen sosyalist gruplar hariç- uyum içinde oldukları görülmektedir. Nitekim basın kaynaklarında Türkiye'nin Bandung'ta dillendirdiği SSCB ve komünizm karşıtı söylemleri desteklenmiş ve bu çerçevede "tarafsızlık" fikriyle bu fikre rağmen SSCB'ye yakın duran siyasi liderler eleştirilmiştir.

Nehru'nun konferans esnasında takip ettiği tarafsızlık siyaseti Türk kamuoyunda samimiyetsiz bulunmuştur. Hürriyet Gazetesi yazarlarından Şükrü Kaya bu konu hakkında yazdığı bir makalesinde Nehru'nun kolonicilik konusunda sadece Batı'ları suçladığını ve özellikle Orta Avrupa'da demir perdenin gerisinde kalan milletlerinin esaretlerini görmezden geldiğini söylemiştir. Kaya, Nehru'nun sömürgecilğe bakışı ve tarafsızlık politikasını eleştirirken, "Esasen endişe uyandıran onun kanaatlerindeki ve sözlerindeki hararet ve heyecan değil; tezatlarla, tenakuzlarla dolu esrarlı ve muammalı tarafsızlığı ve bu tarafsızlık gayretleriyle muttasıl komünist blokunu desteklemesi, yani Hindistan'ın menfaatine de pek uygun olmayan politik hatasıdır" demişti (Kaya, 1955: 27 Nisan). Şükrü Kaya, Nehru'nun Bandung Konferansı'nda takip ettiği siyasete dair yazmış olduğu bir başka yazısında ise Nehru'nun tarafsızlık politikasını "acayip" olarak tanımlamış ve tarafsızlık ilkesinin konferansta komünist Çin adına bozulduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Kaya, Nehru'nun aksine Çin Başbakanı Chou En Lai'nin konferansta gördüğü desteğe rağmen dengeli bir tutum sergileyerek Formoza konusunda uzlaşmacı bir tavır takındığını belirterek; "... Kızıl Çin Başvekilinin bu hareketinin gerek Bandung Konferansı'nda ve gerek cihan efkârında itibarını artırdığına şüphe yoktur. Chou En Lai'nin kazandığı bu itibarı, Nehru'nun bozduğu ne yazık ki, bir hakikattir" demişti (Kaya, 1955: 28 Nisan).

Cumhuriyet Gazetesi'nden Ömer Sami Coşar da Nehru'nun tarafsızlık politikasını eleştiren bir yazı yazmıştı. Coşar, konferans esnasında tartışma konusu olan tarafsızlık fikrini; "...Bolşeviklerin tehlikeli şekilde istismar edebilecekleri" bir mesele olarak değerlendirmiş ve Türkiye'nin bu fikrin engellenmesi konusunda önemli bir rol oynadığını söylemiştir. Coşar, Nehru'nun komünist rejimlere karşı ılımlı bir politika izlemesini de eleştirerek; "...Hind Başbakanı Nehru'ya göre 'komüniste komünist demek', bolşevizmin başka bir ad altında düpedüz emperyalizm olduğunu belirtmek hatadır ve Batı-Doğu gerginliğini artırmaktan başka bir işe de yaramamaktadır!" şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Coşar yazısının devamında ise Nehru'nun, Güney Afrika'da sömürge altında yaşayan Hind soyundan kimselerin istiklalini temin için çalıştığını; ancak Sovyet Demir Perdesi gerisinde yaşayan Türkistanlıların ya da diğer azınlıkların davalarının gündeme getirilmesine engel olmak istediğini söylemiştir. Coşar'a göre bu haliyle Nehru'nun takip ettiği tarafsızlık politikası samimi olmayıp komünist rejimler lehine işlemektedir (Coşar, 1955: 21 Nisan).

Tan Gazetesi'nde isimsiz yayınlanan bir baş makaledeyse Bandung Konferansı'nın tehlikede gözüken dünya barışını korumak için toplandığı; fakat farklı kutuplarda yer alan memleketlerin bir araya gelmeleri nedeniyle konferanstan insanlık ve barış lehinde kararlar çıkmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Yazıda Türkiye'nin Batı Bloku'nda yer aldığı; bununla birlikte Çin'in komünist bir rejime

sahip olduğu ve SSCB'nin müttefiki olduğu hatırlatılmış, katılımcı devletler arasındaki siyasi farklılıkların konferansın başarısını peşinen ortadan kaldırdığı iddia edilmiştir. Yazıda Bandung Konferansı'na Çin'in davet edilmiş olması da eleştirilerek "...Kızıl Çin, Kore ve arkasından da Vietnam tecavüzünü hazırlamış bir millettir. Bu yüzden Kore'de can vermiş bulunan Türk askerlerinin sayısı hiç de küçümsenecek kadar az değildir. Keza Kızıl Çin savunmasız Tibet'i de bir hamlede yutmuş, orasını da kendi geniş topraklarına katmıştır. Nihayet Doğu Türkistan'da da hâlen Türk ırkının kökünü kazımakla meşgul bulunmaktadır" denilerek Çin'in Asya'daki yayılmacı politikası gözler önüne serilmiştir. Yazının devamında da Çin'in Bandung Konferansı marifetiyle bölgesindeki etkinliğini artırma peşinde olduğu uyarısı yapılmıştır ("Bandung Konferansı", Tan Gazetesi, 19 Nisan 1955).

Halkçı Gazetesi yazarlarından Hüseyin Cahit Yalçın da "Sömürgeciliğin Kaldırılmasına Doğru" başlıklı yazısında Bandung Konferansı'nda ortaya çıkan "yeni kolonyalizm" tartışmalarına değinmiştir. Yalçın yazısında, sömürgecilik tarihinden bahsettikten sonra Sovyet yayılmacılığının da sömürgecilik olarak kabul görülmesi gerektiğini ifade etmiş ve "Avrupa kıtasında Baltık devletlerinden başlayarak bir kısım Almanya'yı da ihtiva etmek üzere tâ Balkanlara kadar inen Bolşevik hâkimiyeti bütün dünyada gelmiş geçmiş sömürgecilik hareketlerini rahmetle andıracak bir şiddet ve yumruk rejimi değil de nedir? Bu milletler bugün medenî Avrupa devletleri elindeki müstemlekeler derecesinde bir hak ve hürriyete sahip olsalar kendilerini bahtiyar sayacak" diyerek SSCB'nin yayılmacı politikalarından duyulan rahatsızlığı dile getirmişti. Yalçın ayrıca konferans esnasında tutum ve davranışlarıyla Sovyet tehdidini görmezden geldikleri gerekçesiyle Hindistan ve Çin delegelerini de eleştirmiş; Asya'daki mahkûm milletlerle birlikte "Bolşeviklerin kurmakta oldukları yeni bir çeşit sömürgecilik" hakkında inceleme yapılması gerektiğini söyleyen Seylan Başbakanındansa övgüyle bahsetmiştir (1955: 24 Nisan).

Tan'da yayınlanan bir başka baş makaledeyse Türkiye'nin Bandung'da medeni dünya adına önemli bir görevi yerine getirdiği vurgulanmıştı. Komünistlerin, konferans marifetiyle Asya-Afrika ülkeleri üzerinde etki yaratmaya çalıştıkları iddia edilen yazıda; bu ümitlerin konferansa katılan ve "tek Avrupa ülkesi" olarak tanımlanan Türkiye'nin engellemesiyle boşa çıktığı yorumu yapılmıştı. Zira Türkiye delegesi olarak Bandung'da bulunan Fatin Rüştü Zorlu'nun anti-komünist söylemleri konferansta ses getirmiş, komünist cephe oluşturmak isteyenlerin oyunu bozulmuştu. Yazıda; "Fatin Rüştü, bütün çıkışlarında muvaffak olmuştur... Asya-Afrika toplantısına yalnız hür milletleri bombardıman etmek için tabiiye edilmiş olan bataryaları işlemez bir hale sokmuştur. Bundan da yani komünist planlarının böylece zedelenişinden de Nehru; en az kızıl Çin başbakanı kadar üzülmüştür. Tamamıyla tesir altında bulundurabileceğini sandığı Seylan Başbakanının da Türk delegesi ile aynı safta bulunmayı tercih edişi de Nehru'ya Kolombo grubunun yok olmak arifesinde olduğunu hissettirmiş olsa gerekir" denilerek Hindistan lideri Nehru da komünist bloku destekler mahiyette hareket ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Tan gazetesine göre Türkiye, Bandung Konferansı'na katılan ülkeler üzerinde olumlu bir etki uyandırmakla kalmamış; Kolombo grubu üzerinde de etkili olmuştur (Tan Gazetesi, "Türkiye'nin Bandung Başarısı", 24 Nisan 1955).

Ömer Sami Coşar, Cumhuriyet Gazetesi'nde Bandung Konferansı'na dair yazmış olduğu başka bir yazısında; konferansın siyasi anlamda bir muhasebesini yapmıştır. Coşar'a göre konferans sırasında Nehru, Nasır ve Chou En Lai komünizm lehine sonuçlar doğurabilecek bir takım kararların kabulü için çalışmışlardır. Nehru'nun "tarafsızlık" düşüncesinin konferansın ana fikri haline getirilmek istenmesi, sömürgeciliğin kınanması bahsinde komünist yayılmacılığının kapsam dışında bırakılmak istenmesi, askeri paktlar aleyhine kararlar alınması için girişimde bulunulması ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın sömürgecilik konusunda kınanması için yapılan çalışmaların Türk delegasyonunun marifetiyle engellendiğini belirten Coşar; tamamıyla realitelere dayanan Türk politikasının, bilhassa bu nedenle taraftar topladığını vurgulamıştır (Coşar, 1955: 25 Nisan).

Bandung Konferansı'nın kapanışına dair Türk basınına yansıyan yazılarda Türkiye'nin konferansta dillendirdiği tezin kabul gördüğü yönünde bilgiler yer almaktadır. Hâkim görüş ise Türkiye'nin Bandung'da diplomatik bir başarı kazandığı ve komünizm karşıtlığının etkili olduğudur

(“Bandung Konferansı Türk Görüşünü Kabul Ederek Çalışmalarını Bitirdi”, Hürriyet Gazetesi, 25 Nisan 1955; “Bandung Konferansı Türk Tezlerini Tasvip Etti”, Tan Gazetesi, 25 Nisan 1955; “Bandung Konferansı Sona Erdi”, Halkçı Gazetesi, 25 Nisan 1955).

5. Sonuç

II. Dünya Savaşı Müttefik Devletlerin zaferiyle sonuçlanmış olsa da bu savaştan güçlenerek çıkan ve dünya politikalarına yön vermeye başlayan iki devlet olmuştur: ABD ve SSCB.

İki devletin hegemonya savaşı ise dünya siyasetinin tanıdığı yöntemlere benzememiş, kendi özel dinamikleri olan ve Soğuk Savaş olarak adlandırılan yeni bir dönemi ortaya çıkarmıştır. Dünya, Soğuk Savaş döneminin başlarında ABD ve SSCB'nin başı çektiği iki blok halinde bölünmüş bir haldeydi. İngiltere ve Fransa ise Batı Bloku'na dahil olmakla birlikte eski güçlerini kaybetmişlerdi. Bu durumun en önemli göstergesi yine aynı dönemde Asya ve Afrika'da baş gösteren bağımsızlık mücadeleleri sonucunda iki ülkenin de sömürge topraklarını büyük ölçüde kaybetmiş olmalarıydı. Böylece, geneli Asya'da olmak üzere, Asya ve Afrika kıtalarında yeni devletler siyaset sahnesine çıkmıştı. Yeni kurulan bu devletler, Soğuk Savaş dönemi bloklarından herhangi birine dahil olmaları halinde; yeni siyasetin kendilerini tekrar sömürgecilik yıllarına götüreceği düşüncesiyle Doğu ve Batı Bloklarına dahil olmadan tarafsız bir siyaset takip etmek istediklerini dile getirmeye başlamışlardı. Bu konuda Hindistan'ın başı çektiği görülmektedir.

Hindistan lideri Nehru, dünyanın iki kutup halini aldığı bu dönemde tarafsızlık fikrini savunmaya başlamıştır. Bu fikir kısa süre içinde “bağılantısızlık” kavramını doğuracak ve “Bağılantısızlar Hareketi” olarak isimlendirilen yeni bir devletler grubu oluşacaktır. Nehru'nun tarafsızlık fikri genel olarak “barış içinde bir arada yaşamayı” ve devletlerin birbirlerinin iç işlerine müdahale etmemesini ifade etmektedir. Bununla birlikte Nehru'nun tarafsızlık fikri incelendiğinde “barış içinde bir arada yaşama” fikrinin komünizm ve sosyalizm söz konusu olduğunda aynı hassasiyeti taşımadığı görülmektedir. Zira Nehru bu dönemde SSCB ve Çin'le yakın ilişkiler kurmaya gayret etmiş ve komünist-sosyalist ideolojiye yakın bir çizgi takip etmiştir.

Tarafsızlık fikrini savunan ülkeler arasında komünizm ve sosyalizmle ilgili bir görüş birliğinin bulunmadığı da bilinmektedir. Ancak, söz konusu bu ülkelerin sömürgecilik hareketi çerçevesinde şekillenmiş olan tarihleri ve yüzyıllar içinde yaşadıkları ıstıraplar göz önünde bulundurulduğunda Batı karşısında SSCB'ye daha yakın bir görüntü arz etmeleri anlaşılabilir bir durumdur. Bu nedenle, Nehru'nun öncülük ettiği tarafsızlık fikrinin de daha çok Batı Bloku'na karşı ortaya çıktığını kabul etmek gereklidir.

“Bağılantısızlar Hareketi” ismiyle yeni bir cephenin ortaya çıkmasındaki en önemli gelişme ise Bandung Konferansı'nın toplanması olmuştur. Bandung Konferansı, bağılantısızlık fikrini savunan devletlerin düzenlediği toplantıların sonucunda ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki 23 Mart-2 Nisan 1947 tarihleri arasında toplanmış olan Asya İlişkileri Konferansı olmuştur. Bu konferansla sömürgecilikten mustarip olmuş Asya Devletlerinin bir araya gelmesi sağlanmıştır. Konferans başkanlığına Nehru'nun seçilmesi ise konferans kararlarının bağılantısızlık fikri etrafında alınacağını göstermiştir. 1949 yılının Ocak ayına gelindiğindeyse Hollanda'nın Endonezya'yı işgale kalkışmasıyla Hindistan öncülüğünde ikinci bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı uluslararası kamuoyunda da etki uyandırmış ve Birleşmiş Milletler teşkilatı aynı gündemle toplanarak meseleye müdahil olmuştur. Bandung Konferansı'nın toplanması hususunda en etkili olan toplantı ise Siri Lanka'nın başkenti Kolombo'da 28 Nisan 1954 tarihinde gerçekleştirilen Kolombo Konferansı olmuştur. Toplantıya katılan Hindistan, Pakistan, Burma, Siri Lanka ve Endonezya bu toplantıyla birlikte Kolombo Beşlileri olarak anılmaya başlanacaktır. Kolombo Konferansı'nda, henüz adı konulmamış olsa da Bağılantısızlar Hareketi'nin ilkelerinin belirlendiği görülmektedir. Bunlar; Her ülkenin değerlerinin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı göstermesi, karşılıklı saldırmazlık, başkalarının iç işlerine karışmama, eşitlik ve

karşılıklı kazanım ve barış maddeleriyle ifade edilebilmektedir. Ayrıca Konferansın sonuç bildirgesinde Bandung'da bir konferansın toplanmasına karar verildiği de görülmektedir.

Kolombo Beşlileri, Bandung'ta toplanacak konferansa kimlerin katılacağını belirlemek için 1954 yılının Aralık ayında Endonezya'nın Java Adaları'nda yer alan Bogor'da tekrar bir araya gelmişlerdir. Burada Bandung Konferansı'na bazı ülkelerin davet edilip edilmemesine karar verilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında emperyalizme karşı bir varlık yokluk savaşı vermiş olan Türkiye Cumhuriyeti de Bandung Konferansı'na davet edilen ülkeler arasında olmuştur. Bununla birlikte Kolombo Beşlileri, konferansa davet konusunda seçici davranmışlar, Anglo Sakson hakimiyetini temsil eden ülkeler ile birlikte Araplarla husumet içinde olan İsrail'i konferansa davet etmemişlerdir.

Bandung Konferansı 18-24 Nisan 1955 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bandung Konferansı 18 Nisan 1955'te 29 ülkenin bayraklarıyla süslenen Hürriyet Sarayı'nda Endonezya Cumhurbaşkanı Dr. Ahmet Sukarno'nun açılış konuşmasıyla başlamıştır. Katılan ülkelerin Asya ve Afrika kıtaları üzerinde bulunması nedeniyle toplantının "Asya-Afrika Konferansı" olarak da anıldığı görülmektedir. Bandung Konferansına katılan ülkeler; Afganistan, Birmanya (Burma), Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya, Etiyopya (Habeşistan), Filipinler, Gana, Hindistan, Irak, İran, Japonya, Kamboçya, Laos, Liberya, Libya, Lübnan, Mısır, Nepal, Pakistan, Seylan, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Tayland (Siyam), Türkiye, Ürdün, Vietnam(Kuzey ve Güney) ve Yemen'di.

Konferansa katılan Türkiye delegasyonunda ise Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu, Dışişleri Bakanlığı 2. Daire Genel Müdürü Orhan Eralp, BM Türkiye Daimi Temsilciliği Delegesi Turgut Menemencioğlu, NATO Konseyi nezdinde Türkiye Daimi Delegesi Zeki Kunalalp, Dışişleri Bakanlığı 3. Daire Genel Müdürü Muavini Talat Benler ve Başbakan Yardımcısı Özel Kalem Müdürü Hayrettin Ozansoy yer almışlardır

Konferansta bölgesel sorunlar tartışılmış, Ortadoğu'yu ilgilendiren Filistin meselesi ve İsrail ile ilişkiler de masaya yatırılmıştır. Konferansın en çok tartışılan konusuysa tarafsızlık meselesi olmuştur. Özellikle Türkiye'nin bu fikre sıcak bakmadığı bilinmektedir. Türkiye toplantıda tarafsızlık fikrini benimseyen ülkelerin komünist yayılcılığı tehlikesiyle karşılaşacağını iddia etmiştir. Türkiye'nin bu tezi başta SSCB ile yakın ilişkiler kurmuş olan Hindistan ve Mısır'la birlikte komünist rejimle yönetilen Çin'i kızdırmıştır. Bu tepkilere rağmen Türk Heyeti Komünist yayılcılığının da sömürgecilik kadar tehlikeli kabul edilmesi yönünde girişimlerde bulunmuş ve bu fikrin konferans metninde kabul edilmesini sağlamıştır. Bu durum Hindistan ve Çin gibi devletlerin Türkiye'yi Batı'nın, özellikle de ABD'nin sözcülüğünü yapmakla suçlamalarına neden olmuştur.

Bandung Konferansı, Türk basını tarafından da yakından takip edilmiş, konferans tutanakları gün gün Türk kamuoyu ile paylaşılmıştır. Akşam, Hürriyet, Tan, Cumhuriyet ve Halkçı gazeteleri başta olmak üzere Türk basınının konuya yaklaşımı, Türk Hükümeti'nin teziyle aynı olmuştur. Basında çıkan haber ve köşe yazılarında tarafsızlık fikrinin ve Hindistan ile Mısır'ın SSCB'ye yakınlığının eleştirildiği görülmektedir. Bandung Konferansı ile birlikte "Bağlantısızlar Hareketi" oluşumunu tamamlamış ve dünya siyaset sahnesinde üçüncü bir cephe olarak yerini almıştır.

Türkiye'nin bundan sonraki süreçte, Bağlantısız devletlerin SSCB'yle olan yakın ilişkilerinin de etkisiyle Bağlantısızlar Hareketi'ne mesafeli kaldığı görülmektedir. Mesafeli duruş, Türkiye'nin takip ettiği siyaset, dönemin dış politika ilkeleriyle de örtüşmektedir. Sovyet Rusya'nın yayılcı tehditlerinden bunalan Türkiye; aynı zamanda içerdeki komünist hareketleri de kendi varlığına karşı büyük bir tehlike olarak görmüştür. Bununla birlikte takip edilen siyasetin uzun vadede Bağlantısız devletlerle Türkiye'nin ilişkilerini bozduğunu da belirtmek gerekir. Zira Kıbrıs meselesinde Bağlantısızlar Hareketine mensup devletlerin birçoğu; yine bu harekete mensup olan ve sosyalist eğilimlere sahip bulunan EOKA'cı Kıbrıs Rumlarını desteklemiş, Türkiye'nin Bağlantısız ülkelerle arasının açılmasına yol açmıştır.

Sonuç olarak Bandung Konferansı, Batı (ABD ve müttefikleri) ve Doğu (SSCB ve komünist blok) karşısında ayakta durabilecek yeni bir anlayışı oluşturamamışsa da yeni bir hareketi başlatmış; Asya-Afrika hareketinin daha da ötesinde Bağlantısızlık Hareketine ön-ayak olmuştur. Bağlantısızların ilk teşkilatlanması, 1-6 Eylül 1961’de Belgrat’ta olmuştur. Bunu; 5-10 Ekim 1964’de Kahire ve 8-10 Eylül 1970’de Lusako/Zambiya zirveleri takip etmiştir. Sonuç olarak Bağlantısızlar; günümüze kadar belirli aralıklarla yaptıkları toplantı ve aldıkları kararlarla uluslararası politikaya etki etmişlerdir.

6. KAYNAKÇA

6.1. Arşiv Belgeleri ve Resmî Yayınlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.(BCA.) Fon No: 030 01 00 00-Kutu No: 5-Dosya No: 27-Sıra No: 12/Belge: 1-4.

BCA. Fon No: 030 01 00 00-Kutu No: 5-Dosya No: 27-Sıra No: 12/Belge: 1-5

BCA. Fon No: 030 01 00 00-Kutu No: 5-Dosya No: 27-Sıra No: 12/Belge: 6-9.

BCA. Fon No: 030 01 00 00-Kutu No: 62-Dosya No: 381-Sıra No: 2/Belge: 1-7.

BCA. Fon No: 030 18 01 02-Kutu No: 139 -Dosya No: 34-Sıra No: 1/Belge: 24-25.

Matbuat Umum Müdürlüğü.(1955). *Ayın Tarihi*. Sayı: 257. (Nisan). Ankara.

6.2.Kitap ve Makaleler

“Asya ve Doğu Milletleri Kongresi”.(1947). *Cumhuriyet Gazetesi*.22 Mart.

“Asya-Afrika Konferansı Sona Erdi”.(1955). *Cumhuriyet Gazetesi*. 25 Nisan.

“Asya-Afrika Konferansı”.(1955). *Cumhuriyet Gazetesi*.18 Nisan.

“Bandung Konferansı Çalışmaya Başladı”.(1955). *Tan Gazetesi*. 19 Nisan.

“Bandung Konferansı Dün Açıldı”.(1955). *Hürriyet Gazetesi*. 19 Nisan.

“Bandung Konferansı Sona Erdi”.(1955). *Halkçı Gazetesi*. 25 Nisan.

“Bandung Konferansı Türk Görüşünü Kabul Ederek Çalışmalarını Bitirdi”.(1955). *Hürriyet Gazetesi*. 25 Nisan.

“Bandung Konferansı Türk Tezlerini Tasvip Etti”.(1955). *Tan Gazetesi*. 25 Nisan.

“Bandung Konferansı Yarın Toplanıyor” .(1955). *Akşam Gazetesi*. 17 Nisan.

“Bandung Konferansı” .(1955). *Hürriyet Gazetesi*. 25 Nisan.

“Bandung Konferansı”. (1955). *Tan Gazetesi*.19 Nisan.

“Bandung Konferansında Arapları Destekledik”.(1955). *Akşam Gazetesi*. 21 Nisan.

“Bandung Konferansında Bir Muvaffakiyetimiz”.(1955). *Cumhuriyet Gazetesi*. 21 Nisan.

“Bandung Konferansında Fatin Zorlunun Nutku”.(1955). *Akşam Gazetesi*. 24 Nisan.

“Bandung Konferansında İnsan Hakları Görüşülüyor”.(1955). *Halkçı Gazetesi*. 21 Nisan.

“Bandung Konferansında Komünizme Hücumlar”.(1955). *Cumhuriyet Gazetesi*. 20 Nisan.

“Bandung Konferansında Türk Görüşü İzahlı Edildi”.(1955). *Akşam Gazetesi*. 22 Nisan.

- “Bandung’da Doğu ile Batı Mücadelesi”.(1955). *Halkçı Gazetesi*. 24 Nisan.
- “Bandung’da Gerginlik”.(1955). *Akşam Gazetesi*. 19 Nisan.
- “Bandung’da Gerginlik”.(1955). *Akşam Gazetesi*. 19 Nisan.
- “Bandung’da Karşılıklı İthamlar Yapılıyor”.(1955). *Tan Gazetesi*. 20 Nisan.
- “Bandung’da Komünizmin Takbih Edilmesini İstedik”.(1955). *Tan Gazetesi*. 24 Nisan.
- “Bandung’da Siyasi Hava Gergin”.(1955). *Hürriyet Gazetesi*. 20 Nisan.
- “Einstein’in Nehru’ya Gönderdiği Mesaj”.(1955). *Tan Gazetesi*. 20 Nisan.
- “Fatin Rüştü Zorlu Türk Tezini Açıkladı.(1955). *Halkçı Gazetesi*. 22 Nisan.
- “Hindistan Başbakanı Nehru Özür Diledi”.(1955). *Cumhuriyet Gazetesi*. 24 Nisan.
- “Irak Delegesi Komünizmi Takbih Etti”.(1955). *Akşam Gazetesi*. 18 Nisan.
- “Kızıl Çin Bandung’da Mısır’a Kur Yapıyor”.(1955). *Tan Gazetesi*. 21 Nisan.
- “Kızıl Papaz Makarios Tehditler Savuruyor”.(1955). *Cumhuriyet Gazetesi*. 23 Nisan.
- “Rusya Türkiye’ye Baskı Yapıyor”.(1955). *Tan Gazetesi*. 22 Nisan.
- “Suriye Baş Delegesi Komünizmi Destekledi”.(1955). *Halkçı Gazetesi*. 23 Nisan.
- “Türk Tezi Kazandı”.(1955). *Akşam Gazetesi*. 25 Nisan.
- “Türkiye’nin Bandung Başarısı”. (1955). *Tan Gazetesi*.24 Nisan.
- “Zorlu Milletlerarası Kızıl Faaliyetlerin Takbihini İstedi”.(1955). *Hürriyet Gazetesi*. 24 Nisan.
- Armaoğlu, Fahir.(2003). *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*. 3. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Armaoğlu, Fahir.(1992) *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi. 1914-1990*. Cilt: 1. (8. Baskı). Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Coşar, Ömer Sami.(1955). “Bandung’da Türkiye!”. *Cumhuriyet Gazetesi*. 21 Nisan.
- Coşar, Ömer Sami.(1955). “Konferansın Bilançosu”. *Cumhuriyet Gazetesi*. 25 Nisan.
- Demir, Ali.(2011). “Sömürge Devletlerinin Kullandığı Sömürgecilik Araç ve Metotları Vaka Analizi: Belçika Krallığı’nın Kongo’daki Sömürge Dönemi”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi (Security Strategies)*. Yıl:7. Sayı:14 (Aralık). ss. 117-141.
- Doğrul, Ömer Rıza.(1947). “Asya Konferansı”, *Cumhuriyet Gazetesi*.17 Ocak.
- Duman, Sabit.(2012). “Berlin Kongresi”. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. (10-15 Eylül 2007). *Bildiriler, Tarih ve Medeniyetler Tarihi*. Cilt: III. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını. ss. 1183-1190.
- Ferro, Marc.(2011). *Sömürgecilik Tarihi, Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine 13. Yüzyıl-20. Yüzyıl*. (çev. Muna Cedden). 2. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Günver, Semih. (1985). *Fatin Rüştü Zorlu’nun Öyküsü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Hanhimaki, Jussi M.(2008). *The United Nations: A Very Short Introduction*. New York: Oxford Universty Press.
- I.T. (1954). “The Colombo Conference: Neutrality the Keynote”. *The World Today*. V.10. No:7. ss. 293-300.

- İnegöllüoğlu, Metin.(1998). *Asya-Pasifik'te Türk İzleri*. Manisa.
- Kavas, Ahmet.(2006). “Afrika’da Sömürgeciliğin XIX. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar Kurulamamasında Osmanlı Devleti’nin Rolü”. *Yükselen Afrika ve Türkiye. I. Uluslararası Türk-Afrika Kongresi (23 Kasım 2005)*. (Ed. Ahmet Kavas-Hasan Öztürk). İstanbul: Tasam Yayınları.
- Kaya, Şükrü.(1955). “Chou En Lai ve Nehru”. *Hürriyet Gazetesi*. 28 Nisan.
- Kaya, Şükrü.(1955). “Nehru’nun Tarafsızlığı”. *Hürriyet Gazetesi*. 27 Nisan.
- Kaymaz, İ. Şerif.(2007). “Wilson Prensipleri ve Liberal Emperyalizm”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. Cilt: XXIII. (Mart-Temmuz-Kasım 2007). Sayı: 67-68-69.
- Koçak, Mustafa.(2018). “Self Determinasyon Hakkı ve Self Determinasyon Hakkı Teorileri”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: 23. Sayı: 38. ss. 85-148.
- Langlois, Georges-Boismenu, Jean-Lefebvre, Luc-Regimbald, Patrice.(2000). *20.Yüzyıl Tarihi*. İstanbul.
- Luraghi, Raimondo.(2000). *Sömürgecilik Tarihi*. (çev. Halim İnal). İstanbul: E Yayınları. 2. Baskı.
- MacFarlane, Neil- Sabanadze, Natalie.(2013). “Sovereignty and Self-determination: Where are we?”, *International Journal*, 68/4. ss. 609-627.
- Meriç, Cemil.(2009). *Kırk Ambar*. Cilt: 2. *Lehçe-tül Hakayık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ortaylı, İlber.(1981). *İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Sander, Oral.(2002). *Siyasi tarih (1918-1994)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sönmez, Şinasi.(2009). “Cemal Abdün Nasır İktidarında Mısır-Türkiye İlişkilerinin Türk Basınına Yansımaları (1954-1962)”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. Sayı: 43. (Bahar 2009). ss. 491-516.
- Startgart, A.W.(1989). “The Emergence of the Asian System of Powers”. *Modern Asian Studies*, V.23, No:3. ss. 561-595.
- Sümer, Gültekin.(2008). “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. Cilt: 5. Sayı:19. (Güz 2008). ss. 119-144.
- Şahin, Gürsoy.(2018). ŞAHİN “Afrika’nın Sömürgeleştirilme Sürecinde Berlin Konferansı (1884-1885) ve Afrika Basınına Yansımaları”. *Journal of History Studies*. Volume: 10. Issue: 1. (February). p. 247-268,
- Tatar, Taner.(2011). “Sömürgecilik ve Kızıl-Kara Katliam”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi (Istanbul Journal of Sociological Studies)*. Sayı: 44. ss. 195-220.
- The Non-Aligned Movement and the Cold War: Delhi-Bandung-Belgrade*. (2014).(Ed. Natasa Miskovic, Harald Fischer-Tiné, Nada Boskovska). Routledge Studies in the Modern History of Asia.
- Uçarol, Rifat.(2006). *Siyasi Tarih (1789-2001)*. 6. Basım. İstanbul: Der Yayınları.
- Uygur, Erdoğan- Uygur, Fatma.(2013). “Fransız Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Yıl:17. Sayı:3. (Aralık 2013). ss. 273-286.
- Vieira, Marco A.(2016). “Understanding Resilience in International Relations: The Non- Aligned Movement and Ontological Security”. *International Studies Review*, No:18. ss. 290-311.
- Yalçın, Hüseyin Cahit.(1955). “Sömürgeciliğin Kaldırılmasına Doğru”. *Halkçı Gazetesi*. 24 Nisan.

Yılmaz, Veli.(1998). *Siyasi Tarih*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.

6.3.Dijital Kaynaklar

“Cable from Zhou Enlai, 'Specific Refutations against the American Disruption of Influence of the AfroAsian Conference',” April 25, 1955, History and Public Policy Program Digital Archive, PRC FMA 207-00063-10, 20-21. Translated by Jeffrey Wang <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114683> .

“Report from the Chinese Foreign Ministry, 'List of Problems Between China and Other Asian-African Countries,'” 1955, History and Public Policy Program Digital Archive, PRC FMA 207-00073-01. Obtained by Amitav Acharya and translated by Yang Shanhou. <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114718>.

“Speech by Premier Zhou Enlai at the Closing Session of the Asian-African Conference,” April 24, 1955, History and Public Policy Program Digital Archive, Translation from China and the Asian-African Conference (Documents) (Peking: Foreign Languages Press, 1955), 29-31. <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/121624>.

“Supplementary Speech of Premier Zhou Enlai at the Plenary Session of the Asian African Conference,” April 19, 1955, History and Public Policy Program Digital Archive, PRC FMA 207-00006-02, 1-13. Translation from China and the Asian-African Conference (Documents) (Peking: Foreign Languages Press, 1955), 21-27. <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114673>.

“Zhou Enlai’s Speech at the Political Committee of the Afro-Asian Conference,” April 23, 1955, History and Public Policy Program Digital Archive, PRC FMA 207-00006-04, 69-75. Translated by Jeffrey Wang. <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114678>.

Özay, Mehmet.(2016). “Bandung Konferansı’nın 60. Yılı: 1955-2015”. <http://guneydoguasyacalismalari.com/2016/10/10> .ss. 1-264. (Alıntılama Tarihi. 1 Kasım 2018).

7.Ekler

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİT. C.
Hariciye Vekâleti
İkinci Daire U.MüdürlüğüDEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ105/23
Ankara - 6. Nisan 1955Özü: Afrika-Asya Konfe-
ransına iştirâk edecek
Heyetimiz hakkındaŞube: 4
U. No. 8810
H. No. 121
Lef:

Yüksek Başvekâlete

İndonezya'nın Bandung şehrinde akdedilecek olan Afrika-Asya Konferansında memleketimizi temsil etmek üzere Devlet Vekili ve Başvekil Muavini Fatin Rüştü Zorlu'nun riyasetinde, Delege olarak Hariciye Vekâleti İkinci Daire Umum Müdürü Orhan Eralp, Birleşmiş Milletler nezdindeki Türkiye Daimî Delegeliğinde Delege Turgut Menemencioglu, NATO Konseyi nezdinde Türkiye Daimî Delegeliğinde Delege Zeki Kunalalp, Hariciye Vekâleti Üçüncü Daire Umum Müdür Muavini Talât Benler, Başvekil Muavinliği Hususî Kalem Müdürü Hayrettin Ozansoy'dan müteşekkil bir hey'etin izamı ve hey'et âzasına 1955-56 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (H) cetveli gereğince mümkün olan en yüksek misil üzerinden yevmiye verilmesi ve hey'etin otomobil, Büro ve ziyafet masraflarıyla muhabere ve temsil icabı yapılacak bil'umum masraflarının kabulü Yüksek tensiplerine iktiran eylediği takdirde bu husustaki İcra Vekilleri Hey'eti Kararının istihsaline müsaadelerini derin saygılarımla rica ederim.

Hariciye Vekili

C. K. T. Z.

Orhan
7.4.19551386/81 105-23
6 Nisan 1955Ka. Ka. T. Z.
7.4.1955
ya. 72

Um. 1386

T. C. **DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**
CUMHURİYET ARŞİVİ
 Hariciye Vekâleti

Birinci Daire Umum Md.

Şube : III

U. No.

U. No.

Def. :

Ankara ... 193

Özü ...

E 4

COPY

CONGRESSIONAL RECORD - APPENDIX

Turkey Celebrates 33d Anniversary of the
 Declaration of the Republic

Extension of Remarks of

HON. ADAM C. POWELL, JR.
 of New York
 In the House of Representatives
 Wednesday, July 25, 1956

Mr. POWELL. Mr. Speaker, when I came back from the Bandung Conference, I announced that I would address the United States Congress each time there was an anniversary of 1 of the 29 participating nations in the Asian-African Conference on friendly relations with the United States.

Inasmuch as the Congress will not be in session at the time of the event, I wish to take this opportunity to send greetings to the people of Turkey, President Celal Bayar, and His Excellency Haydar Gork, Ambassador of Turkey, on the occasion of the celebration of the 33d anniversary of the declaration of the Republic, October 29, 1956.

Turkey has enjoyed uninterrupted independence since the formation of the Ottoman Empire in 1299. Republic Day stands for the Turkish people for what an independence day stands for any free nation. It is a day consecrated to celebrations in remembrance and confirmation of the principles of the Ataturk Revolution,

5

T. C.
Haricive Vekâleti

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara 195

Önü

Şube :
U. No.
P. No.
Lef :

14

Congressional Record

Page 2

which made the continuation of the principles of the independence of Turkey possible and on which the existence, freedom and way of life of modern Turkey is based.

Modern Turkey dates from October 29, 1923, when it formally became a republic with Mustafa Ataturk as its first president. The creation of the new republic marked the birth of the new Turkey. Under the dynamic leadership of Ataturk, a vigorous reform program was started and quick progress was registered in industrialization and modernization of the country. The major aims have been to increase agricultural, raw materials and industrial production; to encourage the investment of domestic and foreign capital and to expand Turkey's export trade to increase the income of the country and to produce goods from indigenous raw materials, thereby saving foreign exchange. Thus, Turkey has set up fine goals for the country. It is trying to turn Turkey from the backward country that it was three decades ago into a modern state equipped to exploit its rich resources so that it can both pay its way in the world and afford a steadily rising standard of living. A great deal has been done in this direction. Turkey's revolution has not been merely a change in government; it has been moving forward the calendar from the oxcart age to the machine age.

Turkey has been held up as a shining example of how to make a

030	01			62	381	2
-----	----	--	--	----	-----	---

6

T. C.
Hariciye Vekâleti

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Şube :

U. No. :

ii. No.

Lef :

Ankara

195

Özü

E-4

Congressional Record

Page 3

peaceful transition from autocracy to democracy. Justifiably proud of its enormous progress in recent years, Turkey continues to work and plan for even greater economic development in the future. And to assume a climate where peaceful progress can flourish, it fulfills an invaluable role as one of the strongest and most determined partners in the free world's defense force.

In a notoriously troubled region, Turkey is looked upon as a solid bastion against Communist expansion, prepared both to defend its frontiers and to persuade its neighbors to guard their own. This staunch nation, which has made phenomenal strides in its relatively short history as a modern republic, has no delusions about the Communists and their aggressive intentions. " We Turks are proud of our freedom and we are ready to die for our freedom." So reads a sign at the last Turkish station in the foothills of the Caucasus facing the Soviet border - a simple declaration that is amply supported by Turkey's actions as a member of the free world's united defense forces.

030	01			62	381	2
-----	----	--	--	----	-----	---

7